



รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัย“การพัฒนาและขยายผลฐานการผลิตเพื่อเชื่อมโยงกับตลาดนัดสีเขียวขอนแก่น ของกลุ่มเกษตรกรกรบึงปากเขื่อน ตำบลบ้านขาม อำเภอน้ำพอง
จังหวัดขอนแก่น”

รหัส RDG 58E0031

โดย

นายสวาท อุปฮาด และ คณะ

สนับสนุนโดย
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.)
ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ตุลาคม 2559

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัย“การพัฒนาและขยายผลฐานการผลิตเพื่อเชื่อมโยงกับตลาดนัดสีเขียวขอนแก่น ของกลุ่มเกษตรกรบึงปากเขื่อน ตำบลบ้านขาม อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น”

- | | |
|------------------------|-----------------|
| 1. นายสวาท อุปฮาด | หัวหน้าทีมวิจัย |
| 2. นางศุภรัตน์ พระโคตร | ทีมวิจัย |
| 3. นายสังวาล อันทเกตุ | ทีมวิจัย |
| 4. นางสมเพชร อูสวย | ทีมวิจัย |
| 5. นางสมบัติ นาไชย | ทีมวิจัย |
| 6. นายโอวาท รักษาเคน | ทีมวิจัย |
| 7. นายทองแดง ศรีพลลา | ทีมวิจัย |
| 8. นายพรชัย โนนทิง | ทีมวิจัย |

สนับสนุนโดย
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ตุลาคม 2559

บอกเล่าเพื่อความเข้าใจร่วมกัน

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นกระบวนการที่คนในชุมชนได้มาร่วมคิดทบทวนสถานการณ์ ตั้งคำถาม วางแผน หาข้อมูล ทดลองทำ วิเคราะห์ สรุปผลการทำงานและหาคำตอบเพื่อปรับปรุงงานต่อไป” กล่าวคือ งานวิจัยเพื่อ ท้องถิ่นเป็นเครื่องมือหนึ่งที่เน้นการให้ “คน” ในชุมชนเข้ามาร่วมในกระบวนการวิจัย ตั้งแต่การ เริ่มคิด การตั้งคำถาม การวางแผน และค้นหาคำตอบอย่างเป็นระบบเป็นรูปธรรม โดยเรียนรู้จากการ ปฏิบัติการจริง (Action Research) อันทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ สร้างผลงาน มีความเข้มแข็งในการแก้ปัญหาของ ตนเอง และสามารถใช้กระบวนการนี้ในการแก้ไขปัญหาลื่น ๆ ในท้องถิ่น โดยมีกระบวนการศึกษาเรียนรู้ อย่าง เป็นเหตุเป็นผล ดังนั้น จุดเน้นของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงอยู่ที่ “กระบวนการ” มากกว่า “ผลลัพธ์” เพื่อให้ ชาวบ้านได้ประโยชน์จากงานวิจัยโดยตรง และให้งานวิจัยมีส่วนในการแก้ปัญหาของชาวบ้าน รวมทั้งเกิดการ เปลี่ยนแปลงขึ้นจริงในชุมชน ซึ่งจะต้องอาศัย “เวที” (การประชุม เสวนา พุดคุยถกเถียง) เป็นวิธีการเพื่อให้คน ในชุมชน ทั้งชาวบ้าน ครู นักพัฒนา สมาชิกอบต. ข้าราชการ หรือกลุ่มคนอื่นๆ เข้ามาร่วมหา ร่วมใช้ “ปัญญา” ในกระบวนการวิจัย

“กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น” หมายถึง การทำงานอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อตอบ “คำถาม” หรือ “ความสงสัย” บางอย่าง ดังนั้นสิ่งสำคัญคือประเด็น “คำถาม” ต้องคมชัด โดยมีการแยกแยะประเด็นว่า ข้อ สงสัยอยู่ตรงไหน มีการหา “ข้อมูล” ก่อนทำ มีการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล มีการ “วางแผน” การ ทำงานบนฐานข้อมูลที่มีอยู่ และในระหว่างลงมือทำมีการ “บันทึก” มีการ “ทบทวน” ความก้าวหน้า “วิเคราะห์” ความสำเร็จและอุปสรรคอย่างสม่ำเสมอ เพื่อ “ถอด” กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นออกมาให้ ชัดเจน ในที่สุดก็จะสามารถ “สรุปบทเรียน” ตอบคำถามที่ตั้งไว้แล้วอาจจะทำให้ดีขึ้น ตลอดจนสามารถ นำไปใช้เป็นบทเรียนสำหรับเรื่องอื่น ๆ หรือพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป ซึ่งทั้งหมดนี้กระทำโดย “ผู้ที่สงสัย” ซึ่งเป็นคน ในท้องถิ่นนั่นเอง ดังนั้นกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงเป็นงานวิจัยอีกแบบหนึ่งที่ไม่ยึดติดกับระเบียบแบบ แผนทางวิชาการมากนัก แต่เป็นการสร้างความรู้ในตัวคนท้องถิ่น โดยคนท้องถิ่น เพื่อคนท้องถิ่น โดยมุ่งแก้ไข ปัญหาด้วยการทดลองทำจริง และมีการบันทึกและวิเคราะห์อย่างเป็นระเบียบ การวิจัยแบบนี้จึงไม่ใช่เครื่องมือ ทางวิชาการ ไม่ใช่ของศักดิ์สิทธิ์ที่ผูกขาดอยู่กับครูบาอาจารย์ แต่เป็นเครื่องมือธรรมดาที่ชาวบ้านก็ใช้เป็น เป็น ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ได้ใช้วิธีการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นตามแนวคิดและหลักการดังกล่าว มาแล้วในระยะเวลาหนึ่ง พบว่า ชาวบ้านหรือทีมวิจัยส่วนใหญ่สามารถสะท้อนการดำเนินงานด้วยการบอกเล่า ได้เป็นอย่างดี ในขณะเดียวกันก็พบว่า การเขียนรายงาน เป็นปัญหาที่สร้างความหนักใจให้แก่นักวิจัยเป็น อย่างยิ่ง ดังนั้น ด้วยความตระหนักถึงสถานการณ์ปัญหาดังกล่าว สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงได้ปรับรูปแบบ การเขียนรายงานวิจัย ให้มีความยืดหยุ่น และมีความง่ายต่อการนำเสนอออกมาใน รูปแบบที่นักวิจัยถนัด โดยไม่ยึดติดในเรื่องของภาษาและรูปแบบที่เป็นวิชาการมากเกินไป ซึ่งเป้าหมายสำคัญของรายงานวิจัยยังคง มุ่งเน้นการนำเสนอให้เห็นภาพของกระบวนการวิจัยมากกว่าผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัย โดยกลไกสำคัญที่จะช่วย ให้นักวิจัยให้มีความสามารถเขียนรายงานที่นำเสนอกระบวนการวิจัยได้ชัดเจนยิ่งขึ้น คือ ศูนย์ประสานงานวิจัย

(Node) ในพื้นที่ ซึ่งทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงโครงการวิจัยมาตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งจบการทำงานวิจัย ดังนั้น Node จะรับรู้พัฒนาการของโครงการวิจัยมาโดยตลอด บทบาทการวิเคราะห์เนื้อหาหรือกิจกรรมของโครงการ จึงเป็นการทำงานร่วมกันระหว่าง Node และนักวิจัย ซึ่งความร่วมมือดังกล่าวได้นำมาซึ่งการถอดบทเรียน โครงการวิจัยสู่การเขียนมาเป็นรายงานวิจัยที่มีคุณค่าในที่สุด

อย่างไรก็ตาม รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอาจไม่สมบูรณ์แบบดังเช่นรายงานวิจัยเชิงวิชาการโดยทั่วไป หากแต่ได้คำตอบและเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการวิจัย ซึ่งท่านสามารถเข้าไปค้นหา ศึกษาและ เรียนรู้เพิ่มเติมได้จากพื้นที่

สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

คำนำ

โครงการวิจัยการพัฒนาและขยายผลฐานการผลิตเพื่อเชื่อมโยงกับตลาดนัดสีเขียวขอนแก่น ของกลุ่มเกษตรกรบึงปากเขื่อน ตำบลบ้านขาม อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระบบนิเวศน์ทรัพยากรธรรมชาติ และระบบการผลิตของพื้นที่ ในแง่ของศักยภาพ ปัญหาและข้อจำกัด เพื่อศึกษาศักยภาพของกลุ่มในการผลิตอาหารเพื่อเข้าสู่ระบบตลาดนัดสีเขียว ตลอดจนปัญหาและข้อจำกัด รวมไปถึงความสามารถของกลุ่มในการพัฒนาระบบการผลิตให้มีผลผลิตที่หลากหลายและต่อเนื่องได้ เพื่อศึกษาปริมาณของผลผลิตและมูลค่าทางเศรษฐกิจของผลผลิตอาหารท้องถิ่นทั้งจากการเกษตรและจากแหล่งธรรมชาติของชุมชน เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของตลาดนัดสีเขียวในการกระตุ้นระบบการผลิตและขยายกลุ่มผู้ผลิตให้เพิ่มขึ้น และเพื่อศึกษารูปแบบและวิธีการพัฒนาและขยายผลฐานการผลิตเพื่อเชื่อมโยงกับตลาดนัดสีเขียวขอนแก่น ของกลุ่มเกษตรกรบึงปากเขื่อน ตำบลบ้านขาม อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

งานวิจัยต้องการใช้กระบวนการตลาดเขียวขอนแก่น ซึ่งเป็นช่องทางตลาดมาเป็นตัวกระตุ้นและส่งเสริมให้เกิดการขยายพื้นที่การผลิตแบบปลอดภัยให้มากขึ้นและเสริมศักยภาพฐานการผลิตให้กับสมาชิกกลุ่มทั้งสมาชิกเก่าและสมาชิกใหม่ รวมทั้งการวางแผนจัดการพื้นที่การผลิตและจัดการแหล่งอาหารตามธรรมชาติเพื่อเชื่อมโยงกับช่องทางตลาดที่มีอยู่เพื่อสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจบนพื้นฐานความยั่งยืนของระบบการผลิตและทรัพยากรธรรมชาติให้กับชุมชนต่อไป

นายสวาท อุปฮาด

หัวหน้าโครงการวิจัย

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

บ้านโนนเชือกและชุมชนโนนหนองลาด ต.บ้านขาม อ.น้ำพอง เป็นทุ่งราบลุ่มน้ำพอง มีแหล่งน้ำ โดยเฉพาะ ลำห้วยและบึง อยู่หลายแห่ง มีระบบการไหลเวียนของน้ำ จากแม่น้ำพองและลำห้วย มาที่บึงปากเขื่อน ทำให้เป็นแหล่งทรัพยากรสัตว์น้ำและพืชน้ำ ที่เป็นแหล่งอาหารของชุมชน ที่แม้ว่าจะมีน้ำท่วม ทำให้ไม่ได้ผลผลิตข้าวแต่ชาวบ้านสามารถจับปลามาแปรรูปเช่น ปลาแห้ง ทำปลาร้าสำหรับบริโภคและนำไปแลกข้าวได้ ขณะที่ระบบการผลิตในชุมชนจะเน้นการทำนาปีและการทำนาปรัง และมีพืชไร่คืออ้อย และมีการเลี้ยงสัตว์ที่สำคัญคือ เป็ดทั้งเปิดไข่และเปิดเนื้อ ไก่บ้าน ไก่ไข่ ที่มีจำนวนมาก จากสภาพนิเวศที่มีศักยภาพในการเกษตรและแหล่งอาหารทางธรรมชาติ ทำให้บ้านโนนเชือกและชุมชนโนนหนองลาดเป็นแหล่งผลิตอาหารที่อุดมสมบูรณ์ เพียงแต่มีข้อจำกัดเรื่องสภาพน้ำท่วมในบางปีเท่านั้น

นอกจากศักยภาพทางธรรมชาติ ที่มีแหล่งทรัพยากรทางน้ำมาก ยังมีระบบชลประทาน ทำให้สามารถที่จะทำการผลิตและหาอาหารจากทรัพยากรธรรมชาติได้ตลอดปี แต่ปัญหาที่พบคือมีสถานการณ์ น้ำท่วมในบางปีทำให้ผลผลิตเสียหายแต่ก็มีปลาที่ชาวบ้านจับได้มาทดแทน และสภาพพื้นที่ทั่วไปยังมีการใช้สารเคมีมาก ขณะที่กลุ่มเกษตรกรบึงปากเขื่อน เริ่มแรกมีคนผลิตแบบหลากหลาย 11 คน เป็นระดับอินทรีย์ 3 คน และระดับปลอดภัย 8 คน แต่หลังจากทำงานวิจัย มีจำนวนเพิ่มขึ้นเป็น 47 คน และทุกคนเน้นที่จะผลิตแบบอินทรีย์ โดยมีการขยายกำลังการผลิต โดยการปลูกพืชหลายชนิด การปลูกพืชหลังนา การเลี้ยงสัตว์ เช่น ไก่ เป็ดพื้นบ้าน ไก่ไข่และเปิดไข่ หมู และปลา เพื่อให้มีผลผลิตสู่ตลาด

นอกจากนี้พื้นที่ยังมีการผลิตข้าวหลายสายพันธุ์ อาทิ มีข้าวมะลิ ข้าวมะลิดอ ข้าวข6 ข้าวไรซ์เบอร์รี่ ข้าวเก่า ข้าวเหนียวแดง ข้าวพิษณุโลก ข้าวหอมนิล ข้าวลิ้มผัว ข้าวเล้าแตก ข้าวธัญสิริ ข้าวอุไร และข้าวหอมสกล

จากการประเมินมูลค่าทางเศรษฐกิจของผลผลิตทั้งที่มาจากธรรมชาติและจากการผลิตในแปลง พบว่ามูลค่าทางเศรษฐกิจจากแหล่งอาหารธรรมชาติในพื้นที่บึงปากเขื่อนทั้ง 3 ฤดูกาลผลผลิตที่ได้จากธรรมชาติมีมูลค่าทางเศรษฐกิจอยู่ที่ 20,124,000 บาท ซึ่งถือว่าเป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจที่ค่อนข้างสูง เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในเรื่องอาหารธรรมชาติที่เหมาะสมและมีมากเพียงพอสำหรับชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชนนี้และพื้นที่ใกล้เคียงเป็นแหล่งอาหารธรรมชาติที่ชาวบ้านสามารถหาได้และเข้าถึงได้ตลอดเวลา

สำหรับมูลค่าทางเศรษฐกิจที่ได้จากการเก็บข้อมูลจากสมาชิกในช่วงปฏิบัติการระหว่างเดือนตุลาคม-ธันวาคม พ.ศ.2559 ในระยะเวลา 3 เดือนสมาชิกกลุ่มนำผลผลิตไปขายตลาดนัดสีเขียวขอนแก่นมีมูลค่าสูงถึง 271,105 บาท ซึ่งโดยเฉลี่ยแล้วทางสมาชิกกลุ่มมีรายได้จากการขายผลผลิตเดือนละ 90,368 บาท โดยเฉลี่ยต่อคนตกคนละ 8,215 บาท /เดือน สำหรับสมาชิกกลุ่มที่ไปขายประจำสามารถสร้างมูลค่าสูงสุดได้สัปดาห์ละ 2,500 -8,100บาทต่อครั้ง โดยเฉลี่ยอยู่ที่ 1,000-5,000 บาทต่อครั้ง ซึ่งมูลค่าตัวเลขนี้ทำให้เป็นแรงจูงใจในการสร้างการผลิตและการหาผลผลิตมาสู่ตลาดนัดสีเขียวขอนแก่น ทั้งนี้ทำให้มีการขยายฐานสมาชิกในการผลิตจาก 11 คน เป็น 47 คน โดยมีการเพิ่มกำลังการผลิตทั้งพืชผัก สัตว์น้ำ เช่นปลา สัตว์เลี้ยงมี หมู ไก่ ไก่ไข่ เป็ด โดยแบ่งเป็น กลุ่มผลิตข้าวอินทรีย์มี 12 ราย มีพันธุ์ข้าวที่ปลูกคือ ข้าวมะลิ, ข้าว ข6 , ข้าวไรซ์เบอร์รี่ , ข้าวสังหยด , ข้าวหอมนิล , ข้าวเก่าเหนียว , ข้าวเจ้าแดง , และข้าวหอมสุรินทร์ รวม 8 สายพันธุ์ การผลิตพืชผัก และผลไม้มี 47 ราย การเลี้ยงหมูอินทรีย์ มีผู้คนเลี้ยง 6 รายจำนวนหมู 25 ตัว การผลิต

สัตว์ปีกคือเป็ด ไก่ มี 14 ราย การผลิตไก่ไข่ มี 5 คนจำนวน 300 ตัว การเลี้ยงปลา มี 8 ราย ซึ่งผลผลิตทั้งหมดนี้ได้นำไปขายสู่ตลาดนัดสีเขียวขอนแก่นและตลาดในชุมชน

จากการดำเนินงานของโครงการวิจัยการพัฒนาและขยายผลฐานการผลิตเพื่อเชื่อมโยงกับตลาดนัดสีเขียวขอนแก่น ของกลุ่มเกษตรกรกรบึงปากเขื่อน ตำบลบ้านขาม อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่นที่มียุทธศาสตร์มีบทเรียนจากการดำเนินงาน ดังนี้ 1) ชุมชนได้เรียนรู้ถึง ประวัติศาสตร์ชุมชน ฐานทรัพยากร และทุนทางสังคมที่มีอยู่ในหมู่บ้าน อันนำไปสู่ความเข้าใจถึงรากเหง้าประวัติศาสตร์และ ฐานทรัพยากรที่สอดคล้องกับระบบนิเวศของชุมชน 2) ทีมวิจัยและชุมชนได้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน 3) ทีมวิจัยเกิดการพัฒนาศักยภาพในการจัดกระบวนการวิจัยท้องถิ่น 4) เกิดการแสวงหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาของกลุ่มหรือของชุมชน

สารบัญ

	หน้า
บอกเล่าเพื่อความเข้าใจร่วมกัน	ก
คำนำ.....	ข
บทสรุปผู้บริหาร	ค
สารบัญ	ง
บทที่ 1 บทนำ	1
บทที่ 2 แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
บทที่ 3 ขั้นตอนการศึกษา	13
บทที่ 4 ผลการศึกษา.....	21
บทที่ 5 สรุปและบทเรียนในการวิจัย	55

สารบัญตาราง

ตารางที่ 4.1 แสดงเส้นเวลาประวัติศาสตร์ของบ้านโนนเชือก-โนนหนองลาด	23
ตารางที่ 4.2 แสดงปฏิทินการผลิตในรอบปีของชุมชน	33
ตารางที่ 4.3 แสดงปริมาณมูลค่าทางเศรษฐกิจจากแหล่งอาหารธรรมชาติในช่วงเดือนธันวาคม- กุมภาพันธ์	35
ตารางที่ 4.4 แสดงปริมาณ มูลค่าทางเศรษฐกิจจากแหล่งอาหารธรรมชาติในช่วงเดือน เมษายน- มิถุนายน	36
ตารางที่ 4.5 แสดงปริมาณมูลค่าทางเศรษฐกิจจากแหล่งอาหารธรรมชาติในช่วงเดือนกันยายน-พฤศจิกายน	37
ตารางที่ 4.6 แสดงปริมาณ มูลค่าทางเศรษฐกิจและรายชื่อของคนในชุมชนที่หาอาหารจากบึงปากเขื่อนและแหล่งอาหารธรรมชาติในชุมชนเป็นประจำ	38
ตารางที่ 4.7 แสดงรายได้ของสมาชิกกลุ่มที่นำผลผลิตมาขายตลาดนัดสีเขียวขอนแก่น/สัปดาห์	44
ตารางที่ 4.8 แสดงรายได้ที่สมาชิกกลุ่มได้จากการผลผลิตในตลาดนัดสีเขียวขอนแก่นในระยะเวลา 3 เดือน	46
ตารางที่ 4.9 ข้อมูลกลุ่มขยายตลาดสีเขียวขอนแก่น	53

บทที่ 1 บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

กลุ่มเกษตรกรบึงปากเขื่อน ตำบลบ้านขาม อำเภอน้ำพอง ตั้งอยู่ที่บ้านโนนเชือก หมู่ 7 ตำบลบ้านขาม อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น บ้านโนนเชือก มีจำนวนครัวเรือน 201 ครัวเรือน มีประชากร 794 คน โดยบ้านโนนเชือกจะมีอีกคุ้มหนึ่งคือคุ้มโนนหนองลาด หรือคุ้มน้อย ซึ่งมีอยู่ประมาณ 40 หลังคาเรือน สภาพพื้นที่บ้านโนนเชือกเป็นพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำพอง มีความอุดมสมบูรณ์เรื่องแหล่งน้ำธรรมชาติและอยู่ใกล้ระบบชลประทาน สามารถทำการเกษตรเช่นทำนาได้ปีละ 2 ครั้ง กลุ่มเกษตรกรบึงปากเขื่อนเป็นกลุ่มที่รวมตัวกันเพื่อเรียกร้องการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินที่ทับซ้อนกับที่ดินสาธารณะประโยชน์ตั้งแต่ปี พ.ศ.2540 โดยเฉพาะพื้นที่ตรงคุ้มโนนหนองลาด ซึ่งส่งผลให้ในอดีตเป็นชุมชนที่ไม่ได้รับการดูแลจากหน่วยงานรัฐ ขาดสิ่งอำนวยความสะดวกเช่น ถนน ไฟฟ้า ประปา นอกจากนี้พื้นที่นี้ยังเป็นพื้นที่เสี่ยงในเรื่องน้ำท่วม โดยเฉพาะพื้นที่รอบๆ บึงปากเขื่อน ซึ่งประสบกับภาวะน้ำท่วมในฤดูฝนเป็นประจำผลจากการเคลื่อนไหวของชุมชนทำให้เกิดความชัดเจนในเรื่องที่ดินและขณะนี้อยู่ระหว่างการดำเนินการออกเอกสารสิทธิ์

ในช่วง 3-4 ปีที่ผ่านมาหลังจากชาวบ้านได้ข้อตกลงเรื่องแนวเขตที่ดินที่ชัดเจนแล้ว ทำให้ชาวบ้านมีความมั่นใจและเห็นความมั่นคงในการใช้ที่ดิน จึงต้องการใช้ที่ดินให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยเกษตรกรในกลุ่มจำนวน 10 ราย ได้หันมาทำการผลิตที่เน้นการสร้างความปลอดภัยทางอาหารของครอบครัว โดยเน้นการทำเกษตรปลูกพืชแบบหลากหลายและไม่ใช้สารเคมี

จากประสบการณ์ของกลุ่มเกษตรกรที่หันมาทำการเกษตรโดยมีกิจกรรมที่หลากหลายและไม่ใช้สารเคมีเช่นการทำนาอินทรีย์ ปลูกข้าวหลายสายพันธุ์ เลี้ยงเป็ด เลี้ยงไก่พื้นบ้าน เลี้ยงหมู เลี้ยงปลา ปลูกผักพื้นบ้าน ประกอบกับชุมชนมีฐานทรัพยากรธรรมชาติที่ค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ เช่น ลำห้วย หนองน้ำและบึงขนาดใหญ่ ซึ่งคนในชุมชนสามารถหาพืชผัก ปลา จากธรรมชาติได้ตามฤดูกาล ผลผลิตจากการเกษตรและจากแหล่งทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้ที่เหลือจากการบริโภค กลุ่มเกษตรกรได้นำไปขายเพื่อเป็นรายได้จุนเจือครอบครัว ด้วยเป็นพื้นที่แหล่งผลิตอาหารที่สำคัญดังนั้นในปีที่ผ่านมา (2557) ทางกลุ่มจึงได้ร่วมกับเครือข่ายอื่นๆ เปิดตลาดนัดปลอดสารพิษขอนแก่นกรีนมาเก็ตขึ้น (KhonkaenGreen Market) ในเมืองขอนแก่นโดยกลุ่มได้นำผลผลิตที่ไม่ใช้สารเคมีและผลผลิตที่หาได้จากธรรมชาติไปขายสัปดาห์ละครั้งคือทุกเย็นวันศุกร์ ผลผลิตเหล่านั้นเช่น เป็ด ไก่ พื้นบ้าน ไข่เป็ด ไข่ไก่ ข้าวสาร ปลาธรรมชาติ บัวสาย เม็ดบัว ผักพื้นบ้านเช่น บวบ ผักกูด สายบัว ข้าว ตะไคร้ ผักแมงลัก ผักหนาม ผักพาย ผักกาดฮิ้น ผักกาดกวางตุ้ง ผักกาดขาว หน่อไม้ ถั่วฝักยาว พริก มะเขือเปราะ มะเขือพวง ต้นหอม บวบงู ผักปลอด ผักบุ้ง ตำลึงและอาหารแปรรูป ซึ่งสามารถสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรในกลุ่ม นอกจากการนำสินค้าไปขายที่ตลาดนัดปลอดสารพิษในเมืองขอนแก่นแล้ว

เกษตรกรบางรายที่เป็นสมาชิกกลุ่มยังได้ขายสินค้าให้กับพ่อค้าแม่ค้าที่มารับซื้อผลผลิตถึงบ้านเพื่อนำไปขายต่อในตลาดนัดของตำบลซึ่งเปิดทุกวัน บางส่วนผู้ผลิตก็จะขายเองในชุมชน สมาชิกบางรายสามารถขายข้าวเช่น ข้าวไรซ์เบอร์รี่ผ่านทางอินเทอร์เน็ต จึงทำให้กลุ่มเห็นว่าการทำการเกษตรปลอดสารพิษ สามารถสร้างเศรษฐกิจสร้างรายได้และทำให้สุขภาพดี และเป็นส่วนหนึ่งในการกระตุ้นให้คนในชุมชนหันมาสนใจการผลิตแบบปลอดสารพิษมากขึ้น

อย่างไรก็ตามแม้ว่าผลผลิตการเกษตรจะสามารถขายผ่านช่องทางตลาดที่มีอยู่ได้ แต่ทางกลุ่มฯ ยังมีข้อจำกัดเรื่องการมีผลผลิตที่ไม่หลากหลายและไม่มีความต่อเนื่อง อันเนื่องมาจากมีกลุ่มผู้ผลิตเพียงแค่ 10 ราย และกลุ่มยังไม่มีการวางแผนการผลิตที่ต่อเนื่องและหลากหลายในกลุ่มของสมาชิกเดิม ในขณะที่มีคนในชุมชนสนใจที่จะมาทำเกษตรที่เน้นการผลิตที่หลากหลายและปลอดสารพิษมากขึ้น โดยยังขาดองค์ความรู้ในการผลิต การจัดการผลผลิตและการตลาดจึงทำให้ทางกลุ่มเห็นว่าการตลาดของกลุ่มยังไม่มีประสิทธิภาพ ผลผลิตที่มีอยู่ยังไม่มีอย่างต่อเนื่องและหลากหลาย จึงก่อให้เกิดช่องว่างและการเชื่อมต่อทางการตลาด โดยเฉพาะกับตลาดเขียวขอนแก่นที่กลุ่มนำเอาผลผลิตไปขายประจำ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นในการใช้กระบวนการตลาดเขียวขอนแก่น ซึ่งเป็นช่องทางตลาดที่มาเป็นตัวกระตุ้นและส่งเสริมให้เกิดการขยายพื้นที่การผลิตแบบปลอดสารพิษให้มากขึ้นและเสริมศักยภาพฐานการผลิตให้กับสมาชิกกลุ่มทั้งสมาชิกเก่าและสมาชิกใหม่ รวมทั้งการวางแผนจัดการพื้นที่การผลิตและจัดการแหล่งอาหารตามธรรมชาติเพื่อเชื่อมโยงกับช่องทางตลาดที่มีอยู่เพื่อสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจบนพื้นฐานความยั่งยืนของระบบการผลิตและทรัพยากรธรรมชาติให้กับชุมชนต่อไป

1.2 โจทย์การวิจัย

คำถามวิจัยหลัก

จะมีวิธีการอย่างไรในการพัฒนาระบบการผลิตของกลุ่มและการขยายผลฐานการผลิตไปสู่คนอื่น ๆ เพื่อที่จะเชื่อมโยงผลผลิตของกลุ่มเข้าสู่ตลาดนัดสีเขียวขอนแก่น

คำถามวิจัยรอง

1. ระบบนิเวศน์ ทรัพยากรธรรมชาติ และระบบการผลิตของพื้นที่เป็นอย่างไร มีศักยภาพ ปัญหาและข้อจำกัดอะไรบ้าง
2. ศักยภาพของกลุ่มในการผลิตอาหารเพื่อเข้าสู่ระบบตลาดนัดสีเขียวเป็นอย่างไร มีปัญหาและข้อจำกัดอะไรบ้าง และกลุ่มจะสามารถพัฒนาระบบการผลิตให้มีผลผลิตที่หลากหลายและต่อเนื่องได้อย่างไร
3. ปริมาณของผลผลิตและมูลค่าทางเศรษฐกิจของผลผลิตอาหารท้องถิ่นทั้งจากการเกษตรและแหล่งธรรมชาติของชุมชนมีอยู่เท่าไร
4. ตลาดนัดสีเขียวจะมีส่วนในการกระตุ้นระบบการผลิตและขยายกลุ่มผู้ผลิตให้เพิ่มขึ้นได้อย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระบบนิเวศน์ ทรัพยากรธรรมชาติ และระบบการผลิตของพื้นที่ ในแง่ของศักยภาพ ปัญหาและข้อจำกัด
2. เพื่อศึกษาศักยภาพของกลุ่มในการผลิตอาหารเพื่อเข้าสู่ระบบตลาดนัดสีเขียว ตลอดจนปัญหา และข้อจำกัด รวมไปถึงความสามารถของกลุ่มในการพัฒนาระบบการผลิตให้มีผลผลิตที่หลากหลายและต่อเนื่องได้
3. เพื่อศึกษาปริมาณของผลผลิตและมูลค่าทางเศรษฐกิจของผลผลิตอาหารท้องถิ่นทั้งจาก การเกษตรและจากแหล่งธรรมชาติของชุมชน
4. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของตลาดนัดสีเขียวในการกระตุ้นระบบการผลิตและขยายกลุ่มผู้ผลิตให้ เพิ่มขึ้น
5. เพื่อศึกษารูปแบบและวิธีการพัฒนาและขยายผลฐานการผลิตเพื่อเชื่อมโยงกับตลาดนัดสีเขียว ขอนแก่น ของกลุ่มเกษตรกรกรบึงปากเขื่อน ตำบลบ้านขาม อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

1.4 ขอบเขตพื้นที่การศึกษา

การศึกษาคั้งนี้จะใช้พื้นที่การศึกษาคือ บ้านโนนเชือก หมู่ 7 (คุ้มใหญ่) และบ้านโนนหนองลาด(คุ้ม น้อย) ตำบลบ้านขาม อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

1.5 ขอบเขตเนื้อหา

1. ศึกษา ลักษณะทางกายภาพและระบบนิเวศน์ของชุมชน และพัฒนาการการเปลี่ยนแปลงเชิง กายภาพของพื้นที่
2. ศึกษารูปแบบการผลิตของชุมชนซึ่งประกอบไปด้วย
 - พัฒนาการการปรับเปลี่ยนระบบการผลิต
 - การใช้ประโยชน์จากที่ดิน
 - กระบวนการผลิตและลักษณะของผลผลิต
 - ปริมาณผลผลิตและการจัดการผลผลิต
 - มูลค่าทางเศรษฐกิจของผลผลิต
 - ศักยภาพการผลิตปัญหาและข้อจำกัดในระบบการผลิต
3. รูปแบบของอาหารจากแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ
 - ลักษณะของแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ และการจัดการพื้นที่
 - ลักษณะชนิดของอาหาร และปริมาณของอาหารจากธรรมชาติ
 - แหล่งที่มาและกระบวนการหา
 - การจัดการผลผลิตอาหารจากธรรมชาติ

- มูลค่าทางเศรษฐกิจของผลผลิตจากธรรมชาติ
- ข้อจำกัดของแหล่งอาหารตามธรรมชาติ

4. ช่องทางตลาดนัดสีเขียวในขอนแก่น

- ลักษณะของตลาดนัดสีเขียว
- ผลผลิตที่นำสู่ตลาดนัดสีเขียว
- ลักษณะการขายและปริมาณการขายผลผลิตในตลาด
- มูลค่าทางเศรษฐกิจและรายได้จากการขายผลผลิตในตลาดนัดสีเขียว
- ความต้องการของผู้ซื้อและผู้บริโภคในตลาดนัดสีเขียว
- ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมจากการนำผลผลิตเข้าสู่ตลาดนัดสีเขียว
- ปัญหาและข้อจำกัดของตลาดนัดสีเขียวที่กลุ่มนำผลผลิตไปขาย
- ปัญหาและข้อจำกัดของกลุ่มในการนำผลผลิตมาขายในตลาดนัดสีเขียว

5. แนวทางการพัฒนาระบบการผลิตของกลุ่มและขยายผลฐานการผลิตไปสู่คนอื่นๆ

- แนวทางการพัฒนาผลผลิตให้มีความหลากหลายและต่อเนื่อง
- แนวทางการขยายกลุ่มผู้ผลิตให้เพิ่มมากขึ้น
- การจัดการผลผลิต และการนำผลผลิตเข้าสู่ตลาดนัดสีเขียว

1.6 กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายหลัก ได้แก่กลุ่มที่จะทำการพัฒนาระบบการผลิตที่หลากหลายและปลอดภัยคือกลุ่มเกษตรกรที่เริ่มผลิตแบบปลอดภัยแล้ว จำนวน 10 ราย

กลุ่มเป้าหมายรองคือกลุ่มเกษตรกรในชุมชนที่สนใจและต้องการปรับเปลี่ยนมาทำเกษตรแบบปลอดภัย จำนวน 20 ราย

1.7 ระยะเวลาดำเนินการ

ระยะเวลา 15 เดือน คือระหว่าง เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2558 – กรกฎาคม พ.ศ. 2559

1.8 ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. ขั้นเตรียมการวิจัย

- ประชุมทีมนักวิจัยเพื่อวางแผนการดำเนินงานโครงการวิจัย12ครั้ง

- อบรมเชิงปฏิบัติการการวิจัยแบบมีส่วนร่วมและการออกแบบเครื่องมือในการจัดเก็บข้อมูล
- จัดเวทีศึกษาข้อมูล ประสพการณ์บทเรียนการทำงานเรื่องความมั่นคงอาหารของชุมชนและการตลาดของเกษตรกร
- ประชุมทีมวิจัยแบ่งบทบาทหน้าที่และจัดทำเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล
 - ประชุมชี้แจงสร้างความเข้าใจการดำเนินงานโครงการวิจัยกับชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

2. ขั้นการจัดเก็บข้อมูล

- ศึกษาข้อมูลพื้นฐานชุมชน โดยเน้นศึกษาระบบนิเวศน์และแหล่งทรัพยากรอาหารธรรมชาติในชุมชน และระบบการเกษตรของคนในชุมชน
- ศึกษาศักยภาพในการผลิตอาหารท้องถิ่นของสมาชิกกลุ่มเดิม 10 คนและของสมาชิกใหม่ 20 คน
- ศึกษาปริมาณผลผลิตอาหารท้องถิ่นทั้งจากแหล่งธรรมชาติและแหล่งการเกษตรและประเมินมูลค่าทางเศรษฐกิจและตลาด
- ศึกษามูลค่าตลาดและความต้องการของผู้บริโภคในตลาดนัดสีเขียวขอนแก่น
 - สรุปลวิเคราะห์ข้อมูลและจัดทำแนวทางปฏิบัติการ
 - จัดเวทีคืนข้อมูลสู่ชุมชน
 - เวทีนำเสนอผลการวิจัยระดับโหนดและจัดทำรายงานความก้าวหน้าระยะที่ 1

3. ขั้นปฏิบัติการ

- ประชุมวางแผนปฏิบัติการร่วมกับสมาชิก เป้าหมายในการวิจัยและเครือข่าย
- ศึกษาดูงานการจัดการแปลงเกษตรที่ดี มีความหลากหลายและสามารถเชื่อมผลผลิตกับการตลาดได้ดี
 - ทดลองโดยการพัฒนากระบวนการผลิตของกลุ่มและขยายผลฐานการผลิตไปสู่คนอื่นๆ เพื่อที่จะเชื่อมโยงผลผลิตของกลุ่มเข้าสู่ตลาดนัดสีเขียวขอนแก่น โดยการวางแผนการผลิตในแปลงของสมาชิกการสร้างความร่วมมือในแปลง (ลงแขกทำการผลิตในแปลงรวม)ตรวจสอบคุณภาพผลผลิตในแปลงสมาชิกติดตามและเยี่ยมแปลงสมาชิก

4. ขั้นสรุปผลการดำเนินงาน

- เเวทีสรุปข้อมูลผลการทดลองปฏิบัติการ
- จัดเวทีนำเสนอผลการวิจัยสู่ชุมชน
- นำเสนอผลการวิจัยระดับโหนดจัดทำเอกสารและรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

1.9 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ผลที่คาดว่าจะได้รับเชิงวิจัย

1. ได้ข้อมูลเกี่ยวกับระบบนิเวศน์ ทรัพยากรธรรมชาติ และระบบการผลิตของพื้นที่ ในแง่ของ ศักยภาพ ปัญหาและข้อจำกัด
2. ได้ทราบศักยภาพของกลุ่มในการผลิตอาหารเพื่อเข้าสู่ระบบตลาดนัดสีเขียว ตลอดจนปัญหาและ ข้อจำกัด รวมไปถึงความสามารถของกลุ่มในการพัฒนาระบบการผลิตให้มีผลผลิตที่หลากหลาย และต่อเนื่อง
3. ได้ทราบปริมาณของผลผลิตและมูลค่าทางเศรษฐกิจของผลผลิตอาหารท้องถิ่นทั้งจากการเกษตร และจากแหล่งธรรมชาติของชุมชน
4. ได้ข้อมูลความสัมพันธ์ของตลาดนัดสีเขียวในการกระตุ้นระบบการผลิตและขยายกลุ่มผู้ผลิตให้ เพิ่มขึ้น
5. ได้รูปแบบและวิธีการพัฒนาและขยายผลฐานการผลิตเพื่อเชื่อมโยงกับตลาดนัดสีเขียวขอนแก่น ของกลุ่มเกษตรกรบึงปากเขื่อน ตำบลบ้านขาม อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

ผลที่คาดว่าจะได้รับเชิงพัฒนา

1. เกิดกระบวนการศึกษาการผลิตที่หลากหลายและเห็นมูลค่าผลผลิตที่เกิดขึ้นจากสมาชิกและจาก แหล่งทรัพยากรในชุมชน
2. เกิดพื้นที่ผลิตอาหารท้องถิ่นที่มีความมั่นคงสามารถพึ่งตนเองและสร้างฐานเศรษฐกิจที่มีความมั่นคง ให้กับชุมชน
3. เกิดการกระตุ้นการผลิตของกลุ่มให้มีความหลากหลายและต่อเนื่องเพื่อเชื่อมโยงผลผลิตเข้าสู่ตลาด นัดสีเขียวขอนแก่น
4. เกิดการขยายผลกลุ่มผู้ผลิตจากเดิม 10 ราย เพิ่มเป็น 20 ราย ที่มีการทำเกษตรที่เน้นความ หลากหลายและปลอดภัย
5. เกิดพื้นที่การเรียนรู้ และการผลิตที่ไม่ก่อให้เกิดการทำลายสิ่งแวดล้อม และการรักษาพื้นที่ความ มั่นคงอาหารของชุมชน

บทที่ 2 แนวคิดที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดความมั่นคงทางอาหาร

NODE เกษตรยั่งยืน อีสานตอนกลาง ได้สร้างระบบการวิเคราะห์ว่าความมั่นคงทางอาหารของชุมชนอีสาน หมายถึง “ความมั่นคงของฐานอาหารของครอบครัวและชุมชน จะต้องประกอบไปด้วย 4 ฐาน คือ ฐานการผลิต (เฮ็ดได้) ฐานทรัพยากรธรรมชาติ น้ำ ป่า (หาได้) ฐานวัฒนธรรม ฮีต บุญประเพณีของชุมชน (แลกได้) และ ฐานการตลาด รายได้ รายจ่าย (ซื้อได้) อย่างพอเพียง และ ปลอดภัย โดยการสร้างอธิปไตยทางอาหารให้บรรลุเป้าหมายอย่างแท้จริงได้นั้น จำเป็นจะต้องยึดแนวคิดอธิปไตยทางอาหารเป็นหลักการ ซึ่งแนวคิดของอธิปไตยทางอาหารของNodeเกษตรคือ การมีอำนาจทางอาหาร ประกอบด้วย การได้อำนาจ การใช้อำนาจ และการรักษาอำนาจ

หากพิจารณาแนวคิดอธิปไตยของNode ร่วมกับนิยามความมั่นคงทางอาหารของชุมชนแล้วจะเห็นว่า อธิปไตยอาหาร หมายถึง การได้อำนาจทางอาหาร การใช้อำนาจทางอาหาร และการรักษาอำนาจทางอาหารของชุมชนอีสาน โดย

- การได้อำนาจทางอาหาร หมายถึง ผลิตได้ หาได้ แลกได้ และซื้อได้
- การใช้อำนาจทางอาหาร หมายถึง การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น องค์ความรู้ การจัดการ วัฒนธรรมประเพณี สิทธิ การเข้าถึง การกระจายอาหารที่เป็นธรรม ความเป็นเจ้าของ
- การรักษาอำนาจทางอาหาร หมายถึง การฟื้นฟู ปกป้องฐานอาหารของครอบครัวและชุมชน ได้แก่ ฐานการผลิต ฐานทรัพยากรธรรมชาติ ฐานวัฒนธรรม ฐานตลาดทางเลือก รายได้และรายจ่าย

2.2 แนวคิดตลาดชุมชน

ตลาดชุมชน โครงการนำร่องเพื่อพัฒนาเกษตรกรรายย่อย ภูมิวิเศษเชียงใหม่-ลำพูน (2546) สรุปว่าหมายถึง “ระบบตลาดที่ส่งเสริมให้เกิดการซื้อขายและแลกเปลี่ยนสินค้าที่ใช้กระบวนการผลิตทางธรรมชาติ โดยมุ่งเน้นคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีจิตสำนึกที่จะกระจายอาหารที่ทุกคนสามารถเข้าถึงและราคายุติธรรมต่อผู้ผลิตและผู้บริโภค รวมทั้งการเสริมสร้างสังคมใหม่ให้ดีขึ้นโดยเกษตรกรผู้ผลิตและผู้บริโภคมีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวพันซึ่งกันและกัน โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เกิดตลาดของเกษตรกรที่ ลด ละ เลิก การใช้สารเคมีในการผลิตทางการเกษตร

ตลาดชุมชนบ้านมะลูจรุง ตำบลอุโลก อำเภอลำดวน จ.สุรินทร์ ซึ่งอารยา จันทสุข (2547) โครงการนำร่องเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกรรายย่อย ภูมิวิเสสุรินทร์ สรุปว่า “เป็นกิจกรรมทางสังคมของคนในหมู่บ้านที่จะได้มีโอกาสพบปะพูดคุยกัน ทำให้ความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้านกลับมาแน่นแฟ้นมากขึ้น เป็นตลาดย่อยที่ซื้อขายง่าย ขายได้มากบ้างน้อยบ้าง มีเงินทุนเวียนในชุมชน ลดเงินที่หมุนออกไปจากหมู่บ้าน ทำให้ชุมชนมองเห็นต้นเหตุของการล่มสลายทางด้านเศรษฐกิจในครอบครัวของเกษตรกรและชุมชนชนบท และสร้างการมีส่วนร่วมของทุกคน ช่วยกันฟื้นฟูเศรษฐกิจของชุมชน

ประสบการณ์ของ โครงการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรมในเขตปฏิรูปที่ดินด้วยพัฒนาการเกษตรผสมผสาน (คฟป.) (เบญจวรรณ นาราสัจ 2550) ตลาดชุมชน เป็นสถานที่สำหรับการซื้อขาย แลกเปลี่ยนสินค้า โดยให้ความสำคัญกับการผลิตและขายโดยคนในชุมชน เป็นกลไกช่วยให้เกิดการปรับปรุงและขยายการผลิต โดยเฉพาะอาหารปลอดภัยจากสารพิษ เกิดการพัฒนาความรู้และทักษะทางการตลาดและการบริหารจัดการ มีคณะกรรมการที่มาจากผู้แทนภาคีในชุมชนทำหน้าที่บริหารจัดการ โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ความสอดคล้องกับประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนและการสะสมทุนเพื่อเป็นฐานในการพัฒนาความเข้มแข็งทางสังคมและการพัฒนาด้านอื่นๆ ด้วย อันมีจุดมุ่งหมายสำคัญในการส่งเสริมให้ชุมชนพึ่งตนเองมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ประสบการณ์ ของการจัดตั้งตลาดชุมชนในพื้นที่ คฟป. ทำให้มีข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาตลาดชุมชนคือ

1. ก่อนการจัดตั้งตลาดชุมชน ต้องทำความเข้าใจด้านแนวคิดและเป้าหมายการพัฒนาตลาดชุมชนในระหว่างผู้มีส่วนได้เสียกับการทำงานให้ชัดเจนได้แก่ผู้นำชุมชน ผู้รู้ ผู้ขายและผู้บริโภค และต้องทำการศึกษาชุมชนร่วมกัน เพื่อให้เข้าใจสภาพภูมิวิเศศน์ สถานภาพการผลิตและการตลาด วัฒนธรรมและเงื่อนไขต่างๆของชุมชน ซึ่งจะส่งผลต่อความยั่งยืนของตลาดชุมชน เนื่องจากแนวคิดของตลาดชุมชนเป็นสิ่งที่เข้าใจให้ชัดเจนได้ยาก และเมื่อเข้าใจแล้วจะเลือกวิธีการและกิจกรรมให้สอดคล้องกับแนวคิดที่เน้นการพึ่งตนเองของชุมชนก็ไม่ใช่ว่าเรื่องง่าย มีหน้าชี้การพัฒนาลตลาดชุมชนต้องมีความยืดหยุ่นต่อสภาพภูมิวิเศศ วัฒนธรรมและ เงื่อนไขต่างๆของชุมชนเป็นสำคัญ หากศึกษาาร่วมกันแล้วพบว่าชุมชนไม่มีความพร้อม ก็ไม่จำเป็นต้องจัดตั้งตลาดชุมชน

2. การส่งเสริมกิจกรรมตลาดชุมชนต้องอาศัยทักษะด้านการบริหารจัดการธุรกิจชุมชน ร่วมกับทักษะในการพัฒนาชุมชนของพี่เลี้ยง เพื่อสามารถประเมินสถานการณ์และให้คำปรึกษา เพื่อเตรียมป้องกันแก้ไขปัญหาในแต่ละช่วงของพัฒนาการได้ทันท่วงที หากพี่เลี้ยงมีความถนัดในด้านการพัฒนาชุมชนแต่

มีขีดจำกัดในทักษะด้านธุรกิจ อาจจำเป็นต้องหาวิธีเสริมความรู้ และ/หรือมีที่ปรึกษาด้านธุรกิจชุมชนเพื่อช่วยเสริมการทำงานของพี่เลี้ยงด้วย

3. การพัฒนาตลาดชุมชนเพื่อพึ่งตนเองต้องทำควบคู่กับการส่งเสริมการผลิตในแปลงอย่างมีประสิทธิภาพจึงจะก่อให้เกิดการเพิ่มกำลังการผลิตได้อย่างจริงจัง ถ้าเป็นไปได้ควรเน้นการผลิตแบบชีวภาพเพื่อเสริมสุขภาพทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค และการพัฒนาแนวทางเก็บของป่าแบบอนุรักษ์ การส่งเสริมการทำวนเกษตรในพื้นที่ที่เหมาะสม โดยส่งเสริมการปลูกพืชพันธุ์ท้องถิ่นเพื่อลดแรงกดดันต่อป่าและมิให้เกิดการเก็บหาของป่าแบบทำลายเช่น เก็บผักหวานแบบตัดกิ่งหรือเด็ดดอก ซึ่งจะทำให้ไม่เกิดเมล็ด และไม่มีต้นผักหวานเกิดใหม่เป็นต้น
4. ต้องให้ความสำคัญกับผู้นำทางการ ด้วยการดึงเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้รับรู้และยอมรับ แต่คณะผู้บริหารตลาดชุมชนควรมาจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับตลาดชุมชนอย่างแท้จริงและเป็นผู้ที่มี “ความพร้อม” มากกว่าแค่ “สนใจ” เพราะผู้นำทางการมีภาระงานมากอยู่แล้ว แต่สามารถเป็นที่ปรึกษาและให้การสนับสนุนตามความจำเป็นได้ ส่วนผู้นำตลาดชุมชนต้องติดตามของการดำเนินงานของตลาดชุมชนอย่างใกล้ชิดและผลักดันการพัฒนาให้สอดคล้องกับสถานการณ์แต่ละช่วงของตลาดชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากเป็นผู้มีส่วนได้เสียในตลาดชุมชนก็จะทำให้เกิดความพร้อมและจริงจังในการทำงานมากกว่าแค่สนใจ
5. ต้องประชาสัมพันธ์และสร้างการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องให้กับคนในชุมชนเห็นความสำคัญและเข้าใจแนวคิดของตลาดชุมชน เพื่อให้ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับการซื้อผลผลิตในตลาดชุมชนซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อความยั่งยืนของตลาดชุมชน เนื่องจากการประสานประโยชน์ระหว่างตลาดชุมชนกับผู้ค้าภายนอก/ร้านค้าเอกชนมักเกิดขึ้นในกรณีที่ผู้บริโภคชุมชนให้ความสำคัญกับการซื้อผลผลิตในตลาดชุมชน การประชาสัมพันธ์โดยหลากหลายวิธี ให้ผู้คนในชุมชนเห็นความสำคัญของการมีตลาดชุมชนเพื่อการพึ่งตนเองจึงเป็นกิจกรรมที่ต้องดำเนินการตั้งแต่เริ่มจัดตั้งตลาดชุมชนและต่อเนื่องตลอดการดำเนินงาน
6. ในการสร้างมาตรฐานอาหารปลอดภัยต้องเร่งรณรงค์ให้คนในชุมชนตระหนักและเปลี่ยนพฤติกรรมมาสู่การบริโภคอาหารปลอดภัยมากขึ้น มิเช่นนั้นการผลิตอาหารปลอดภัยจะกลายเป็นการตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคในเมืองเป็นสำคัญ เนื่องจากที่ผ่านมาผู้บริโภคในชุมชนยังมีทัศนคติและพฤติกรรมที่ให้ความสำคัญด้านราคาสินค้าโดยไม่ใส่ใจต่อความปลอดภัยของอาหารเท่าใดนัก

2.3 ประสบการณ์ตลาดชุมชนและตลาดเขียวในที่อื่นๆ

1 ตลาดนัดสีเขียวเมืองสุรินทร์จังหวัดสุรินทร์ เกิดจาก “กลุ่มสุรินทร์เสวนา” มีแนวคิดหลักของตลาดนัดสีเขียวเมืองสุรินทร์คือการสร้างตลาดทางเลือก เพื่อให้เกษตรกรและคนในเมืองของจังหวัดสุรินทร์มีสุขภาวะที่ดีโดยสนับสนุนให้กลุ่มเกษตรกรสุรินทร์ ผู้ทำเกษตรอินทรีย์ได้นำผลผลิตมาจำหน่ายโดยตรงให้กับผู้บริโภคเน้นการส่งเสริมวิถีการอยู่กินของ ท้องถิ่นที่สอดคล้องกับความยั่งยืนของธรรมชาติและมีความเกื้อกูลระหว่างคนเมืองกับคนชนบทด้วย ความตระหนักของกลุ่มเกษตรกรต่อต้านทุนปัจจัยการผลิตจากภายนอกและพิษภัยของสารเคมีการเกษตร และความใส่ใจด้านสุขภาพของผู้บริโภคจึงได้เกิดการตั้งตลาดสีเขียวขึ้นที่จังหวัดสุรินทร์ ณบริเวณสวนรัษฎา เวทีไพทสราญ โดยมีวิธีดำเนินการคือ 1 รวมตัวเครือข่าย ตั้งกลุ่มชื่อ “กลุ่มสุรินทร์เสวนา” 2 สนับสนุนให้กลุ่มเกษตรกรสุรินทร์ผู้ทำเกษตรอินทรีย์ได้นำผลผลิตมาจำหน่ายโดยตรงให้กับผู้บริโภคเน้นการส่งเสริมวิถีการอยู่กินของท้องถิ่นที่สอดคล้องกับความยั่งยืนของธรรมชาติและมี ความเกื้อกูลระหว่างคนเมืองกับคนชนบท 3 พัฒนาตลาดนัดสีเขียวเมืองสุรินทร์ในเรื่องการรวมกลุ่มเกษตรกรรายย่อยของผู้ทำเกษตรอินทรีย์ ระบบการตลาดแบบพึ่งตนเองควบคุมดูแลโดย “คณะกรรมการตลาดนัดสีเขียว” ผลทำให้ 1 กลุ่มเกษตรกรสุรินทร์ผู้ทำเกษตรอินทรีย์สามารถนำผลผลิตมาจำหน่ายโดยตรงให้กับผู้บริโภคมี รายได้ ที่มั่นคงยิ่งขึ้น 2 ชุมชนมีวิถีการอยู่กินของท้องถิ่นที่สอดคล้องกับความยั่งยืนของธรรมชาติและมีความเกื้อกูลระหว่างคนเมืองกับคนชนบท 3 เกษตรกรสามารถรวมกลุ่มเกษตรกรรายย่อยของผู้ทำเกษตรอินทรีย์ระบบการตลาดแบบ พึ่งตนเอง 4 เกษตรกรสามารถลดรายจ่าย ต้นทุนการผลิต ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น 5 ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้

2. ตลาดสีเขียวจังหวัดเพชรบุรี มีจุดประสงค์หรือแนวคิด เพื่อให้ตลาดชุมชนเป็นสถานที่หรือแหล่งเรียนรู้การทำการค้าของคนระดับรากหญ้าซึ่งเป็นวิถีชีวิต การตลาดของคนไทยแบบดั้งเดิมโดยเห็นความสำคัญของหลักการตลาดยอมรับแนวทางการผลิตให้ เป็นไปตามความต้องการของผู้บริโภคที่ต้องการสินค้าเกษตรที่มีความปลอดภัยและได้มาตรฐานเห็น ความสำคัญของการพัฒนาตลาดสีเขียวสำหรับเป็นช่องทางจำหน่ายสินค้าและผลิตผลของเกษตรกรที่ เข้าสู่ระบบการผลิตเกษตรอินทรีย์และเกษตรอินทรีย์วิถีพื้นบ้านและการเพิ่มมูลค่าสินค้าให้มีการ กระจายสินค้าในชุมชนนอกพื้นที่แหล่งผลิตอย่างเป็นระบบและการสร้างเครือข่ายตลาดตั้งแต่ระดับ ชุมชนอำเภอจังหวัดและระดับประเทศเพื่อเป็นแนวทางพื้นฐานสำคัญในการผลักดันให้ระบบบริหาร จัดการตลาดชุมชนมีความเข้มแข็งและยั่งยืน โดยมีการ 1 จัดตั้งตลาดสีเขียวบริเวณด้านหน้าตลาดกลางสหกรณ์การเกษตรบ้านลาด อ.บ้านลาดจ.เพชรบุรี 2 จำหน่ายสินค้าผักสดและสินค้าเกษตรทั่วไปทุกวัน และในทุกวันพฤหัสบดีจะมีตลาดนัดของเกษตรกร ในโครงการตลาดสีเขียว 3 บันทึกข้อตกลงการผลิตและจำหน่ายสินค้าเกษตรปลอดภัยแก่ผู้บริโภคระหว่างกรมส่งเสริม การเกษตรและสหกรณ์จังหวัดเพชรบุรีและสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติใน การดำเนินการควบคุมและตรวจสอบมาตรฐานสินค้า

ที่มาจำหน่ายภายในตลาด 4 ส่งเสริมและพัฒนาตลาดชุมชนสินค้าเกษตรโดยการอบรมเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ 30 ราย และ พ่อค้า/ผู้ประกอบการค้าปลีกและค้าส่ง 20 ราย ด้านการพัฒนาคุณภาพผลผลิต/การเพิ่มมูลค่าสินค้า เกษตรและการตรวจวิเคราะห์สารพิษตกค้างในผลผลิต 5 ประชาสัมพันธ์ตลาดสีเขียวให้กับผู้บริโภคได้รับทราบข้อมูลและสถานที่จัดตั้งผ่านช่องทางสื่อต่างๆ เช่น เว็บไซต์ของสำนักงานเกษตรจังหวัด เพชรบุรี หนังสือพิมพ์เคเบิลทีวีสถานีวิทยุรถแห่ ประชาสัมพันธ์และแผ่นปลิวโฆษณา ประโยชน์ที่เกิดขึ้นต่อครอบครัวและชุมชน 1 ชุมชนมีเครือข่ายตลาดตั้งแต่ระดับชุมชนอำเภอจังหวัดและระดับประเทศเป็นแหล่งในการจำหน่าย ผักปลอดสารพิษ 2 เกษตรกรสามารถเพิ่มมูลค่าผลผลิต มีรายได้เพิ่มมากขึ้น 3 เกษตรกรมีสุขภาพที่ดี

3. ตลาดสีเขียวจังหวัดพิษณุโลก จุดประสงค์หรือแนวคิด จากนโยบาย “พิษณุโลกเมืองเกษตรอินทรีย์” ของผู้ว่าราชการจังหวัดพิษณุโลกได้มีการหารือ เกี่ยวกับแผนงานและมีข้อเสนอแนะว่า “เกษตรอินทรีย์จะต้องเป็นวิถีชีวิต (Way of Life) ไม่ใช่ธุรกิจ” จึง ได้จัดตั้งตลาดสีเขียวเพื่อเป็นแหล่งที่จะกระจายสินค้าเกษตรอินทรีย์ไปยังผู้บริโภคทั้งในจังหวัดและใน ประเทศได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการตลาดสีเขียวระดับจังหวัดสนับสนุนและทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินงาน เพื่อให้เกิดตลาดสีเขียวจ.พิษณุโลก วิธีดำเนินการ 1 สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดพิษณุโลกประสานงานร่วมกับหน่วยงานทั้งในและนอก กระทรวงเกษตรฯ สำรวจพื้นที่ในการจัดตั้งตลาดสีเขียว 9 แห่ง 2 จัดตั้งคณะกรรมการตลาดสีเขียวระดับจังหวัดดูแลในเรื่องการสนับสนุนและทำ หน้าที่เป็นผู้ ดำเนินงานเพื่อให้เกิดตลาดสีเขียวจ.พิษณุโลก 3 จัดตั้งชมรมเกษตรปลอดสารอาหารปลอดภัยเป็นผู้บริหารจัดการตลาดสีเขียวจังหวัดพิษณุโลก 3.4 ประชาสัมพันธ์ตลาดสีเขียวทางวิทยุและป้าย Banner ประโยชน์ที่เกิดขึ้นต่อครอบครัวและชุมชน 1 เกษตรกรที่เข้าสู่ระบบการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์ทั้งเกษตรกรอินทรีย์วิถีพื้นบ้านและเกษตรกรอินทรีย์ ที่ได้รับการรับรองมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น 2 เกษตรกรและชุมชนมีอาหารปลอดภัยบริโภคในครัวเรือนและมีช่องทางในการจำหน่ายผักปลอด สารเพิ่มมากขึ้น 3 เกษตรกรมีสุขภาพที่ดีขึ้นและมีรายได้จากการผลิตผักปลอดสารมากขึ้น

4. ตลาดนัดสีเขียวอำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร จุดประสงค์หรือแนวคิด เกิดจากความร่วมมือระหว่างชมรมรักษารัฐธรรมนูญเครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกยโสธรและศูนย์ พัฒนาวัตถุพิษณุพนไพรวัดท่าลาดซึ่งเป็นกลุ่มองค์กรชาวบ้านกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชนและเป็นทีมวิจัยที่ รวมกลุ่มกันโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหาเรื่องความเป็นอยู่ของคนในชุมชนให้มีคุณภาพที่ดีขึ้นใน ทุกๆด้าน ให้เกิดการพัฒนาเพื่อพึ่งตนเองลดการพึ่งพาจากภายนอกจนมีเกษตรกรในพื้นที่อำเภอกุดชุม และอำเภอใกล้เคียงกันสามารถปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตจากเกษตรเคมีเชิงเดี่ยวสู่เกษตรอินทรีย์ก่อให้เกิด การสร้างตลาดนัดในชุมชนขึ้นมาแต่ละหมู่บ้านเพื่อเป็นศูนย์กลาง

จำหน่ายและแลกเปลี่ยนผลผลิตของ สมาชิก วิธีดำเนินการ 1 ร่วมมือรวมกลุ่มองค์กรภาคีต่างๆเพื่อแก้ไข ปัญหาเรื่องความเป็นอยู่ของคนในชุมชนให้มีคุณภาพที่ดีขึ้น 2 การจัดตั้งตลาดกระตุ้นการผลิตให้แก่เกษตรกร และขยายสมาชิกเกษตรกรอินทรีย์ให้เพิ่มมากขึ้น 3 จัดตั้งจากสมาชิกเจ้าหน้าที่องค์กรชาวบ้านและหน่วยงาน สนับสนุนในเครือข่ายเป็นคณะกรรมการ ควบคุมดูแล โดยมีสโลแกนของตลาดสีเขียวคือ “เป็นธรรมชาติ ช่วยเหลือแบ่งปัน” ประโยชน์ที่เกิดขึ้นต่อครอบครัวและชุมชน 1 ตลาดเป็นแรงจูงใจในการสร้างรายได้จาก ภาคการเกษตรเพื่อลดภาระหนี้สินและลดค่าใช้จ่ายด้าน อาหารและด้านอื่นๆที่ใช้ในการครองชีพของเกษตรกร ซึ่งเป็นทั้งผู้ผลิตและผู้จำหน่าย และเป็น ศูนย์กลางจำหน่ายและแลกเปลี่ยนผลผลิตของสมาชิก 2 การจัดตั้ง ตลาดสามารถกระตุ้นการผลิตให้แก่เกษตรกรและสามารถขยายสมาชิกเกษตรกรอินทรีย์ ให้เพิ่มมากขึ้น 3 ชุมชนสามารถเป็นแหล่งศึกษาดูงานเรื่องการพึ่งตนเองด้วยเกษตรอินทรีย์ 4 ชุมชนอำเภอภูคดอำเภอทรายมูลอำเภอเมืองอำเภอไทยเจริญและอำเภอป่าติ้ว สามารถ พึ่งตนเองลดการพึ่งพาจากภายนอกสามารถ ปรับเปลี่ยนวิถีการผลิตจากเกษตรเคมีเชิงเดี่ยวสู่ เกษตรอินทรีย์ลดการใช้สารเคมี มีสุขภาพที่ดีขึ้น

บทที่ 3

ระเบียบวิธีการศึกษา

การดำเนินงานของโครงการวิจัยการพัฒนาและขยายผลฐานการผลิตเพื่อเชื่อมโยงกับตลาดนัดสีเขียวขอนแก่น ของกลุ่มเกษตรกรกรบึงปากเขื่อน ตำบลบ้านขาม อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยได้ประยุกต์วิธีการวิจัยที่หลากหลายทั้งเอกสาร และ การศึกษาภาคสนาม การสัมภาษณ์ การประชุม การสนทนากลุ่มย่อย ซึ่งมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ระเบียบวิธีวิจัย
2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูล
3. ขั้นตอนการดำเนินงาน
4. บทเรียน
5. ปัญหา/อุปสรรค

1) ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของชาวบ้านกลุ่มเป้าหมายหลัก ทีมวิจัย และนักพัฒนาเอกชนในพื้นที่ เป้าหมายสูงสุดคือ การพัฒนาระบบการผลิตของกลุ่มและการขยายผลฐานการผลิตไปสู่คนอื่น ๆ เพื่อที่จะเชื่อมโยงผลผลิตของกลุ่มเข้าสู่ตลาดนัดสีเขียวขอนแก่น วิธีดำเนินการวิจัยประกอบด้วย 2 ระยะ คือระยะแรกเป็นการเตรียมความพร้อมของทีมวิจัยและพื้นที่ พร้อมทั้งการเก็บข้อมูลทั้ง เชิงปริมาณ เชิงคุณภาพ โดยเน้นการมีส่วนร่วมตั้งแต่การให้ข้อมูลจนถึงการเรียนรู้ร่วมกันของกลุ่มเป้าหมายและทีมวิจัย พร้อมทั้งมีการตรวจสอบข้อมูลโดยชุมชนเป็นระยะๆ ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลในชุมชนนั้น มีการเชื่อมโยงกับความรู้จากนอกชุมชนเข้ามาร่วมในการวิเคราะห์ด้วย เพื่อให้ชาวบ้านได้เรียนรู้การเปลี่ยนแปลงและผลจากจากเปลี่ยนแปลงภายนอกชุมชนต่อปรากฏการณ์ในชุมชน เพื่อออกแบบแนวทางในการทดลองให้เหมาะสมกับสถานการณ์

ส่วนช่วงที่ 2 ของการวิจัย เป็นการปฏิบัติการทดลองโดยทีมวิจัยและกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งกิจกรรมที่จะทดลองนั้น ขึ้นอยู่กับชุดความรู้ที่ได้จากการดำเนินการในระยะที่หนึ่ง และเน้นการนำเสนอและเผยแพร่ผลการวิจัยในชุมชน โดยกระบวนการวิจัยตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการนั้น จะเน้นการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมายในทุกขั้นตอนตั้งแต่การพัฒนาโครงการ การค้นหาปัญหาของชุมชน การกำหนดกลุ่มเป้าหมาย การกำหนดกรอบเนื้อหาและออกแบบเครื่องมือการเก็บข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูล การตรวจสอบข้อมูล รวมทั้งการออกแบบปฏิบัติการทดลองการสรุปผลการทดลอง และการนำเสนอผลการทดลอง ตั้งแต่ร่วมคิดจนถึงร่วมรับผลประโยชน์

2) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูล

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ Time line (เส้นเวลา)ใช้ในการเก็บวิเคราะห์ข้อมูล พัฒนาการ การเปลี่ยนแปลงของชุมชนในมิติของการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพแผนที่เดินดินและแบบสำรวจสภาพพื้นที่ ใช้ภาพถ่ายทางอากาศและภาพถ่ายทางอากาศในการศึกษาลักษณะและสภาพของพื้นที่ การใช้ผังวงจรการผลิต เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบ ศักยภาพและปัญหาเชิงกายภาพของพื้นที่การสนทนากลุ่ม

ย่อยแบบสัมภาษณ์เชิงลึกการเก็บข้อมูลเชิงลึกจากกรณีศึกษา การศึกษาดูงานนอกพื้นที่รวมทั้งการค้นคว้างานวิจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

เครื่องมือในการวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้การวิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การอุปนัยวิเคราะห์และการวิเคราะห์เชื่อมโยง สาเหตุปัจจัยในและนอกชุมชน ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ผลกระทบของปรากฏการณ์ และแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในอนาคตพร้อมกับการถอดบทเรียนหลังเสร็จสิ้นการทำกิจกรรมทุกกิจกรรม

ความรู้ที่ใช้ในการวิเคราะห์ มาจากความรู้จากการเก็บข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ 1, 2, 3 และ 4 รวมกับความรู้และปรากฏการณ์ภายนอกชุมชน โดยการเชิญผู้รู้จากนอกชุมชนเข้าร่วมในการวิเคราะห์แนวทางปฏิบัติการด้วย

กลุ่มเป้าหมายในการวิเคราะห์ข้อมูล เน้นกลุ่มเป้าหมายหลัก เสริมด้วยกลุ่มเป้าหมายรอง ชาวบ้านที่สนใจทั่วไป รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3) ขั้นตอนการดำเนินงาน

3.1 การดำเนินงานวิจัยระยะที่ 1 มีระยะเวลา 7 เดือน (เดือนมิถุนายน ถึง เดือนธันวาคม 2558) ซึ่งทีมวิจัยได้มีการดำเนินงานตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

เดือน มิ.ย. 58 ทีมวิจัยได้มีประชุมทีมวิจัยแบ่งบทบาทหน้าที่ ณ ศาลาบ้านดิน คุ่มบ.โนนหนองลาด เพื่อทำความเข้าใจในการดำเนินงานโครงการ และแบ่งบทบาทความรับผิดชอบภายในทีมวิจัย เริ่มต้นการเปิดวงคุยโดยหัวหน้าศูนย์ประสานงานฯ และหัวหน้าชุดประเด็นเป็นผู้ชี้แจงวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยและเป้าหมายของงานวิจัย แบ่งบทบาทหน้าที่การทำงาน สิ่งที่ต้องจัดการในโครงการและ กิจกรรม เรื่องการเงิน การจัดการเอกสาร ลงทะเบียน ดูแลสถานที่ ประสานงาน จัดบันทึกการประชุมและสรุปกิจกรรมในเวทิดังกล่าวทีมวิจัย มีการกำหนดแผนการปฏิบัติการวิจัยภายใต้การมีส่วนร่วมของทีมวิจัย และมีการแบ่งบทบาทหน้าที่ในการทำงาน

ก่อนที่จะมีการปฏิบัติการจริงในการจัดเวทีของทีมวิจัย ได้มีการจัดอบรมพัฒนาศักยภาพของทีมวิจัยครั้งที่ 1 ณ สโมสรบุคลากร ที่ มมส. เพื่อเป็นการปูพื้นฐานแนวคิด และหลักการของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น หลังจากที่ผ่านมาการอบรมพัฒนาศักยภาพของทีมวิจัยครั้งที่ 1 พบว่า ทีมวิจัยเข้าใจถึงคุณค่าของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นว่ามีประโยชน์ต่อทีมวิจัย ครอบครัว ชุมชน และสังคมอย่างไร

หลังจากผ่านเวทีอบรมพัฒนาศักยภาพของทีมวิจัยครั้งที่ 1 ผ่านไปเป็นเหมือนการกระตุ้นให้ทีมวิจัยมีความสนใจ และกระตือรือร้นที่จะทำหน้าที่เป็นนักวิจัย ในการศึกษาข้อมูลเพื่อแก้ปัญหา โดยทีมวิจัยมีการเตรียมความพร้อมในการจัดการประชุมชี้แจงโครงการต่อชุมชน ซึ่งได้ใช้พื้นที่พุดคุย ณ ศาลาบ้านดิน บ.โนนหนองลาด ในวงคุยได้มีการทบทวนหน้าที่ทีมวิจัยว่าแต่ละคนมีบทบาทหน้าที่อย่างไรบ้าง ซึ่งถือเป็นกรวางแผนที่ดี เพื่อป้องกันความผิดที่จะเกิดขึ้นในเวทีจริง

วันชี้แจงโครงการต่อชุมชนเป็นวันพิสูจน์ศักยภาพของทีมวิจัยในการงานตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้จัดประชุมชี้แจงสร้างความเข้าใจการดำเนินงานโครงการวิจัยกับชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ณ ศาลาบ้านโนนเชือก ต.บ้านขาม อ.น้ำพอง โดยมีหัวหน้าทีมวิจัยชี้แจงโครงการที่มาในการทำงานวิจัยวัตถุประสงค์เป้าหมายในการทำงานวิจัยต่อชุมชน และมีเจ้าหน้าที่ศูนย์ประสานงานฯ และ

เจ้าหน้าที่ชุดประเด็นชี้แจงเพิ่มเติมในการทำงานวิจัย ผลที่เกิดขึ้นเมื่อจัดเวที พบว่า ชุมชนมีความเข้าใจวัตถุประสงค์ของโครงการเข้าใจแนวทางวิธีการทำงานวิจัย และชุมชนได้เข้ามีส่วนร่วมในการทำงานวิจัย

หลังจากเวทีชี้แจงทำความเข้าใจต่อชุมชนเสร็จลง ทีมวิจัยก็เริ่มนัดหมายเตรียมประชุมเตรียมความพร้อมทีมวิจัย ณ ณ ศาลาบ้านดิน บ.โนนหนองลาด ซึ่งวงคุยการเตรียมความพร้อมของทีมวิจัยเป็นเสมือนพื้นที่ของการแลกเปลี่ยนพูดคุย กระตุ้นความพร้อมของทีมทำงาน ซึ่งจะมีการประชุมเตรียมความพร้อมของทีมเดือนละ 1 ครั้ง

ย้อนกลับไปในเวทีการอบรมศักยภาพทีมวิจัยในครั้งที่ 1 ที่ได้มีการเพิ่มแนวคิดเรื่องกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ที่เป็นพื้นฐานการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น แต่อย่างไรก็ตามคงจะไม่เพียงพอที่จะเป็นนักวิจัยที่ดีได้ จึงได้มีเวทีอบรมพัฒนาศักยภาพทีมวิจัยในการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการวิจัยแบบมีส่วนร่วมและแตกกรอบการเก็บข้อมูลขึ้น ณ ศูนย์ประชุมแก่งเลิงจาน ทีมวิจัยทั้ง 8 คน ได้เข้าร่วมการประชุม เพื่อเรียนรู้ทำความเข้าใจแนวคิด หลักการ วิธีการเครื่องมือ เทคนิค ทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และมีการทดลองแตกกรอบคำถาม โดยมีเจ้าหน้าที่ศูนย์ประสานงานฯ และเจ้าหน้าที่ชุดประเด็นเป็นซักชวนพูดคุย แนะนำ ให้เกิดการตั้งคำถามในการวิจัย

หลังจากเวทีอบรมพัฒนาศักยภาพทีมวิจัยในการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการวิจัยแบบมีส่วนร่วม และแตกกรอบการเก็บข้อมูลไม่นาน ทีมวิจัยได้มีการประชุมแตกกรอบจำนวน 1 ครั้ง เพื่อทีมวิจัยจะได้มีส่วนร่วมในทีมวิจัยที่จะช่วยกันออกแบบแตกกรอบคำถามวิจัย ซึ่งจัดขึ้นในเดือนก.ย 58 ณ ณ ศาลาบ้านดิน บ.โนนหนองลาด

นอกจากการอบรมเรื่องการแตกกรอบคำถามแล้ว ศูนย์ประสานฯ ชุดโครงการ และชุดโครงการย่อยแต่ละประเด็น ได้ร่วมมือกันจัดเวทีอบรมพัฒนาศักยภาพครั้งที่ 2 ในวันที่ 29 ก.ย 58 ณ ศาลาอาศรมไทรบ้านดอนแดง อ.กันทรวิชัยจ.มหาสารคาม ในเวทีดังกล่าวได้มีการอบรมเรื่องการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เพื่อช่วยให้นักวิจัยสามารถเก็บข้อมูลได้ง่ายขึ้น ผลที่เกิดขึ้นจากเวที พบว่า ทีมวิจัยมีเครื่องมือที่จะใช้ในการเก็บข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากที่ทีมวิจัยได้เข้าร่วมอบรมเวทีพัฒนาศักยภาพครั้งที่ 2 ทีมวิจัยได้มีการตั้งแนวคำถามเพื่อนำไปใช้ในการเก็บข้อมูล เมื่อสร้างแนวคำถามเสร็จแล้วทีมวิจัยจำนวน 10 คนก็ได้ลงเก็บข้อมูลพื้นฐานชุมชนโดยเน้นศึกษาระบบนิเวศน์และแหล่งทรัพยากรอาหารธรรมชาติในชุมชน และระบบการเกษตรของคนในชุมชน

หลังจากเก็บข้อมูลพื้นฐานชุมชนเสร็จแล้ว ทีมวิจัยจำนวน 8 คนได้ลงเก็บข้อมูลศักยภาพในการผลิตอาหารท้องถิ่นของสมาชิกกลุ่มเพื่อศึกษาศักยภาพการผลิตอาหารของกลุ่มเป้าหมาย และศึกษาปัญหาข้อจำกัดในการผลิตอาหารของสมาชิกในกลุ่ม

เดือนตุลาคม 2558 ทีมวิจัยจำนวน 8 คนได้ลงเก็บข้อมูลปริมาณผลผลิตอาหารท้องถิ่นทั้งจากแหล่งธรรมชาติและแหล่งการเกษตรและประเมินมูลค่าทางเศรษฐกิจและตลาดเพื่อเก็บข้อมูลปริมาณผลผลิตอาหาร ทั้งจากแหล่งธรรมชาติและแหล่งการเกษตร และศึกษามูลค่าทางเศรษฐกิจและ

การตลาดของผลผลิตอาหารที่มีในชุมชน นอกจากนั้นทีมวิจัยทั้ง 8 คน ได้ลงเก็บข้อมูลมูลค่าตลาดและความต้องการของผู้บริโภคในตลาดนัดสีเขียวขอนแก่นเพื่อเก็บข้อมูลปริมาณผลผลิตอาหารของชุมชนที่นำเข้าสู่ตลาดเขียวขอนแก่น ข้อมูลมูลค่าทางเศรษฐกิจของผลผลิตที่นำเข้าสู่ตลาดเขียวขอนแก่น และข้อมูลความต้องการของผู้บริโภคในตลาดเขียวขอนแก่น

นอกจากการศึกษารายงานในพื้นที่ ทีมวิจัยก็ยังคงได้การสนับสนุนเรื่องการแลกเปลี่ยน เติมแนวคิดการปลูกพืชหลังนา ซึ่งจัดขึ้นในวันที่ 6 พ.ย 58 ณ ศาลาอาศรมไพบ้านดอนแดง อ.กันทรวิชัย จ.มหาสารคามเมื่อเข้าร่วมเวทีทีมวิจัยได้มีแลกเปลี่ยนพูดคุยกับผู้เข้าร่วมอื่นๆ เรื่องการปลูกพืชหลังนา ที่มีความเหมาะสมที่จะปลูกหลังการทำนาเสร็จสิ้น

หลังจากกลับจากเวทีแลกเปลี่ยนข้อมูลการปลูกพืชหลังนา ทีมวิจัยก็ได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสรุปข้อมูลทั้งหมดที่เก็บรวบรวมมาวิเคราะห์ให้เป็นระบบเข้าใจได้ง่ายและเรียบเรียงออกมาเป็นเอกสารได้ และเตรียมการนำเสนอข้อมูลต่อชุมชนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่

วันที่ 11 พ.ย 58 ทีมวิจัย 3 คน ได้เข้าร่วมเวทีอบรมพัฒนาศักยภาพ ทีมวิจัยครั้งที่ 3 จัดขึ้น ณ ศาลาอาศรมไพบ้านดอนแดง อ.กันทรวิชัย เวทีดังกล่าวได้มีการอบรม เรื่องการสรุปผลข้อมูล และกรอบการเขียนรายงาน

หลังจากเข้าร่วมเวทีอบรมพัฒนาศักยภาพ ทีมวิจัยครั้งที่ 3 ทีมวิจัยได้มีการจัดเวทีนำเสนอข้อมูลกับชุมชน ซึ่งได้รับความร่วมมือจากผู้สนใจเป็นอย่างดี ผลของการจัดเวทีดังกล่าวทำให้ทีมวิจัยได้เตรียมการนำเสนอในเวทีระดับศูนย์ประสานงานฯ นอกจากนั้นเวทีนำเสนอข้อมูลกับชุมชนได้ช่วยให้ทีมวิจัยสามารถนำข้อมูลเพิ่มเติมที่ได้จากการจัดเวทีมาเพิ่มเติมหรือปรับแก้ในการเขียนรายงาน ถัดจากเวทีนำเสนอข้อมูลต่อชุมชนผ่านไป ทีมวิจัยได้เข้าร่วมเวทีนำเสนอผลความก้าวหน้าของงานวิจัยร่วมกับศูนย์ประสานงานฯ ที่ศาลาอาศรม บ้านดอนแดง อ.กันทรวิชัย ในวันที่ 12 ม.ค 59 หลังจากทีมวิจัยเข้าร่วมเวทีนำเสนอผลความก้าวหน้าของงานวิจัยร่วมกับศูนย์ประสานงานฯ ทีมวิจัยได้นำข้อเสนอแนะที่ได้จากเวทีมาปรับแก้ไขข้อมูลเพิ่มเติมในวันที่ 13 ม.ค. 59 เพื่อที่จะทำให้การเขียนรายงานความก้าวหน้ามีความถูกต้อง เพื่อที่จะได้นำเสนอผลต่อกับผู้ทรงคุณวุฒิในวันที่ 7- 8 มี.ค.59

3.2 การดำเนินงานวิจัยระยะที่ 2 มีระยะเวลา 6 เดือน (เดือนมกราคม ถึง เดือนมิถุนายน 2559) เป็นขั้นตอนปฏิบัติการซึ่งทีมวิจัยได้มีการดำเนินงานตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1.การศึกษาดูงาน การจัดทำแปลงเกษตรที่ดีเป็นการเตรียมความพร้อมของผู้เข้าร่วม เพื่อที่จะผลิตพืชผัก และผลไม้ เพื่อเชื่อมกับตลาดเขียวขอนแก่น มีผู้เข้าร่วมเดินทางไปศึกษา จำนวน 56 คน ในจำนวน 56 คน มีนักวิจัย 6 คน สมาชิกผู้ผลิต 3 คนและผู้สนใจที่จะทำการผลิต 47 คน ได้ร่วมกันเดินทางไปดูงานที่หมู่บ้าน สว่าง ต.ห้วยเตย อ.ชำสูง จ.ขอนแก่น เป็นสหกรณ์การเกษตรผู้ปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ ตั้งอยู่ หมู่ 4 ต.ห้วยเตย อ. ชำสูง จ.ขอนแก่น ซึ่งมีนาย ขบวน อาษาสนา เป็นผู้จัดการ และเป็นวิทยากร ในการดูงาน การจัดทำแปลงเกษตรที่ดี การบริหารสหกรณ์ของกลุ่ม หลังจาก

แนะนำผู้เข้าร่วมและทีมงานและทีมงานของทางสหกรณ์ นาย ขวณได้บอกความเป็นมาของกลุ่ม ช่วง 5-6 ปีที่ผ่านมา ทางราชการได้มีการสนับสนุนให้ชาวบ้าน บ้านสว่าง และชาวบ้านในเขตอำเภอห้วยเตย ที่ทำการผลิตผักปลอดสารพิษ โดยทางราชการจะหาพื้นที่ค้าขายจำหน่ายผลผลิตและสนับสนุนปัจจัยการผลิตให้ ก็เกิดการรวมกลุ่มของคนในชุมชน ทำการปลูกพืชผักมีผลผลิต รวบรวมกันนำมาขายในชุมชน ตลาด ในอำเภอช้างสูง และผ่านกลไกของทางราชการจนเกิดความสนใจของผู้บริโภค ในเมืองขอนแก่น และมีการลงมาดูพื้นที่ ที่ทำการผลิต ทำให้เกิดการตื่นตัวของคนในชุมชน มีผู้เข้าร่วมในการผลิตเพิ่มขึ้น และขยายพื้นที่ และมีความหลากหลายของพืชผัก ปัจจุบันรวมกลุ่มเป็นสหกรณ์ มีสมาชิกผู้ผลิตผัก ร้อยกว่า ราย มีผลผลิตออกจำหน่ายแทบทุกวัน โดยมีตลาดทั้งในชุมชน ตลาดในอำเภอเมืองขอนแก่น ห้างสรรพสินค้า ตลาดในมหาวิทยาลัยขอนแก่น และตลาดในห้างสรรพสินค้า ในกม. จากการนำเสนอความเป็นมาของกลุ่ม นายขวณได้พาไปดูแปลง ที่ทำการผลิตซึ่งเป็นแปลงรวม เนื้อที่ประมาณ 2 ไร่ มีสมาชิกประมาณ 30 ราย สภาพดินเป็นดินร่วนปนทราย ไม่มีแหล่งน้ำผิวดิน แต่มีน้ำใต้ดิน (น้ำบาดาล) ช่วงที่ไปดูเป็นช่วงต้นฤดูฝน พื้นที่มีการทำการผลิตพืชผัก เช่น ผักโขม , ผักคะน้า , ผักชี, ผักกวางตุ้ง , ต้นหอม, บวบ, แตงกวา, กระเพรา , แมงรัก, ถั่ว , ผักชีลาว , ผักชีฝรั่ง, หอมชี,) ฯลฯ ช่วงนี้ พืชผักจะทำยาก ไม่ค่อยงาม เพราะน้ำใต้ดินเยอะ (แฉะ) การจัดทำแปลงที่ดีต้องมีที่ดินที่เหมาะสมกับแต่ละช่วง ที่สหกรณ์นั้นมีที่ทำการผลิตอยู่ 2 แปลง ช่วงแล้งที่นี้จะเหมาะ แต่ช่วงฝนจะมีอีกแปลงอยู่ทางทิศตะวันตกของชุมชน เป็นที่เน้นการบำรุงดิน เป็นเรื่องสำคัญ ที่นี้จะใช้ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยอินทรีย์ และน้ำหมักจุลินทรีย์ มีส่วนน้อยและมีบางส่วนที่ใช้ปุ๋ยเคมี และยาเคมีบ้าง แต่ควบคุมตรวจสอบให้มีความปลอดภัยถึงจะนำมาจำหน่าย การทำการผลิตจะเน้นการเตรียมดินโดยใช้วัสดุที่มีในชุมชน เช่น ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก น้ำหมักจุลินทรีย์ ฮอร์โมนไข่ ฮอร์โมนนม ที่มีการผลิตภายในกลุ่ม จากการศึกษาดูงาน ในสหกรณ์บ้านสว่างปัจจัยของการผลิต เน้นการจัดเตรียมดิน – น้ำให้สมบูรณ์ เมล็ดพันธุ์พื้นถิ่น และเน้นการผลิตตามฤดูกาล มีพืชบางชนิดที่ตลาดต้องการต่อเนื่องก็มีการวางแผน หาพื้นที่และดินที่เหมาะสมในการผลิต

2. ปฏิบัติการการผลิตข้าวอินทรีย์_เครือข่ายเกษตรกรบึงปากเขื่อน มีสมาชิกที่ผลิตข้าวอินทรีย์ 5 ราย เนื้อที่ประมาณ 35 ไร่ มีนายโอวาท รักษาเคน ผลิต 8 ไร่ นายเดชา ต้นกันยา 2 ไร่ นาย สวาท อุปฮาด 20 ไร่ นาย ทองแดง นาไชย 2 ไร่ และ โรงเรียน โนนเชือก 3 ไร่ โดยมีการผลิตข้าวมะลิ, ข้าว กข.6 , ข้าวไรซ์เบอร์รี่ , ข้าวสังหยด , ข้าวหอมนิล , ข้าวกำเหนียว , ข้าวเจ้าแดง , และข้าวหอมสุรินทร์ รวม 8 สายพันธุ์ ซึ่งทางเครือข่ายได้ส่งผู้สนใจไปฝึกอบรม การผลิตข้าวอินทรีย์ที่มูลนิธิ ข้าวขวัญ จ.สุพรรณบุรี 6 ราย เพื่อเตรียมความพร้อมในการผลิตข้าวอินทรีย์ ปี 2559 จาก 5 รายที่มีการผลิตในฤดูกาลผลิตที่ผ่านมา (2558) ปีนี้ มีผู้เข้าร่วมและรับการสนับสนุนเพิ่มขึ้น เป็น 12 ราย

- | | | |
|-----------------------------|--------------------------|---------------------|
| 1. นายมนตรี คงสมบัติ | 6. นาง อรรวรรณ พงษ์โคกลี | 11. นายพรชัย โนนทิง |
| 2. นายศิริศักดิ์ เหล่าสะพาน | 7. นายสวาท อุปฮาด | 12. ร.ร.โนนเชือก |
| 3.นายเดชา ต้นกันยา | 8. นายสังวาลย์ อินทะเกตุ | |
| 4 นายโอวาท รักษาเคน | 9. นางเปรย สุขสม | |
| 5. นางสาว สมเพชร อุสาย | 10. นางคำหยาด ศิริสมบัติ | |

ลูกผสม หมูป่า 2 คอก 9 ตัว เลี้ยงแบบผสมอาหารเองและปล่อยตามธรรมชาติ ซึ่งมีแผนที่จะให้มีเนื้อหมูขายทุกวันศุกร์ในตลาดเขียวขอนแก่นกรีนมาเก็ต สมาชิก 3 รายที่เลี้ยงหมู คือ นายสวาท 6 ตัว , นายศิริศักดิ์ 3 ตัว , และนายพรชัย 16 ตัว อีก 3 รายอยู่ระหว่างการเตรียมความพร้อมจะดำเนินการช่วงหลังฤดูเก็บเกี่ยวปีนี้

5. การปฏิบัติการผลิตสัตว์ปีก ได้แก่ เป็ด - ไก่ และไข่ไก่ ในช่วงปี 2558 ที่ผ่านมา จากการเก็บข้อมูลความต้องการบริโภคเป็ด - ไก่และไข่ไก่ จากข้อมูลตลาดเขียว เป็ด อย่างน้อย 10 ตัว ไก่ 30 ตัว และไข่ไก่ 15-20 แผง หรือประมาณ 600 ฟอง แต่ฐานการผลิต เป็ด - ไก่ ของกลุ่มมีจำนวนค่อนข้างจำกัด ประมาณ 10 ราย มีนายสังวาลย์ อินทะเกตุ นาย ทอง นาไชย , นายพวง หอมสมบัติ , นางผิง แสนภูมิ , นายชาญชัย ปิงคะบุญ , นายทองแดง นาชัย , นายเดชา ตันกันยา , นายโอวาท รักษาเคน , นายบัวลอง โลเด , นายโถม นาชัย ซึ่งมีการวางแผนการเลี้ยงเพิ่ม โดยการสนับสนุนพันธุ์ไก่พื้นบ้าน สนับสนุนอาหาร เช่น รำข้าว ปลายข้าว จากโรงสีของกลุ่ม และเพิ่มจำนวนผู้เลี้ยง จาก 10 คน เป็น 14 คน ซึ่งมีนาย บุตรดี อูสาย , นายแสงดาว ใจหยุด นายสวาท อุปฮาด , นายศิริศักดิ์ เหล่าสะพาน

ไก่ไข่ ทั้งกลุ่ม มีเลี้ยงอยู่ 2 ราย รวมประมาณ 200 ตัว จากการร่วมกันวางแผน มีคนเข้าร่วมที่จะทำการเลี้ยงไก่ไข่ 3 ราย มีนาย โอวาท รักษาเคน ,นายเดชา ตันกันยา , นายสังวาลย์ อินทะเกตุ ปัจจุบัน นายเดชา ตันกันยา ได้เลี้ยงไก่ไข่ เพิ่มขึ้นอีก 1 ชุด 100 ตัว และจะขยายในช่วงเก็บเกี่ยวผลิตอีกรอบ เพื่อให้เพียงพอต่อความต้องการของตลาดภายใน 2 ปี

6. การปฏิบัติการเพิ่มพื้นที่ เลี้ยงปลา

เดิมที่การเลี้ยงปลาของเครือข่ายเพื่อนำไปขายที่ตลาดเขียวขอนแก่น มีเพียง 3 ราย มีนายสวาท นาย รักษ์ศักดิ์ ,นายพรชัย ซึ่งมีปลาที่เลี้ยงคือปลาดุก ,ปลานิล ,ปลาทะเพียน , แต่ความต้องการของตลาดเขียวต้องการจำนวนมากและมีความต่อเนื่อง ทำให้ผลผลิตที่มีอยู่ไม่เพียงพอ มีเป็นช่วงๆ เท่านั้น จึงมีการวางแผนการผลิตในปี 2559 ซึ่งมีผู้เข้าร่วมจำนวน 8 ราย ได้แก่ นาย รักษ์ศักดิ์ , นายทองแดง , นายโอวาท , และนายระพีทอง สุภักดี , นายพวง หอมสมบัติ , นายสวาท อุปฮาด , นางคำหยาด ศิริสมบัติ และ นายบุตรดี อูสาย โดยมีการสนับสนุนพันธุ์ปลา เช่น ปลาดุก , ปลาทะเพียน , ปลาหมอ , ปลานวลจันทร์ , ปลานิล จำนวน 22,000 ตัว ปัจจุบันเริ่มมีผลผลิต ออกสู่ตลาดเขียวและจำหน่ายในชุมชน

บทที่ 4 ผลการศึกษา

4.1 บริบทชุมชนบ้านโนนเชือกและคุ้มโนนหนองลาด หมู่ที่ 7 ตำบลบ้านขาม อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

4.1.1 ข้อมูลสภาพทั่วไป

บ้านโนนเชือกหมู่ที่ 7 ตำบลบ้านขาม อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของจังหวัดขอนแก่นอยู่ห่างจากจังหวัดขอนแก่นประมาณ 28 กิโลเมตรและห่างจากอำเภอน้ำพอง 28 กิโลเมตรเหมือนกัน มีเนื้อที่รวมกันทั้งหมดประมาณ 1หมื่นไร่เศษ สภาพพื้นที่เป็นทุ่งราบ โดยมีลำห้วยหนองปลาซึ่งไหลจากทางทิศเหนือไปทางทิศใต้ขนานกับชุมชนและบึงปากเขื่อนซึ่งอยู่ทางทิศใต้ของชุมชน แหล่งน้ำทั้งสองมีเส้นทางไหลของน้ำมาชนกันเรียกว่า ปากคบ ชาวบ้านเรียกว่าลำห้วยหนองหวาย-ลำห้วยหนองปลาเป็นแนวเขตกันระหว่างตำบลบ้านขามกับตำบลท่ากระเสริมซึ่งอยู่ในอำเภอเดียวกัน แต่บริเวณบึงปากเขื่อนซึ่งอยู่ทางทิศใต้เป็นแนวเขตระหว่างตำบลบ้านขาม อำเภอน้ำพอง กับตำบลหนองตุม อำเภอเมืองขอนแก่น ถัดจากบึงปากเขื่อนไปทางทิศตะวันออกประมาณ 3 กิโลเมตรก็เป็นโบราณสถานคูบ้านคูเมือง คือองค์พระธาตุขามแก่น

ที่ตั้งและอาณาเขต

ทิศเหนือ จดบ้านโนนหัวช้าง ตำบลบัวใหญ่ อำเภอน้ำพอง

ทิศใต้ จดบ้านโคกท่า ตำบลหนองตุม อำเภอเมือง ขอนแก่น

ทิศตะวันออก จดบ้านจำเริญ ตำบลบ้านขาม อำเภอน้ำพอง

ทิศตะวันตก จดบ้านบึงเป้ง ตำบลท่ากระเสริม อำเภอน้ำพอง

พื้นที่

บ้านโนนเชือกมีพื้นที่ทั้งหมด 3,500 ไร่ แยกออกเป็น

ที่อยู่อาศัย 109 ไร่ โดยแบ่งเป็น

ที่ทำกิน 3,391 ไร่ (ทำนา,ทำไร่,ทำสวน,เลี้ยงสัตว์)

ที่สาธารณประโยชน์ 73 ไร่ (วัด,โรงเรียน,ห้วย หนอง คลอง บึง)

คุ้มโนนหนองลาด มีพื้นที่ทั้งหมด 1,337 ไร่ แบ่งออกเป็น

ที่อยู่อาศัย 37 ไร่

ที่ทำกิน 1,300 ไร่ (เป็นพื้นที่ที่ไม่มีเอกสารสิทธิ แต่ใช้โฉนดชุมชน)

ที่สาธารณประโยชน์ 1 ไร่ (ป่าช้า)

จำนวนครัวเรือนและประชากร

บ้านโนนเชือก มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 201 ครัวเรือน โดยคุ้มบ้านโนนเชือกมี 166 ครัวเรือนและคุ้มโนนหนองลาด 35 ครัวเรือน จำนวนประชากรรวมกันทั้งหมด 793 คน แบ่งเป็นชาย 400 คน หญิง 393 คน

4.1.2 ประวัติและความเป็นมาของชุมชน

ในอดีตสภาพพื้นที่บ้านโนนเชือกเป็นที่ราบลุ่มมีแหล่งน้ำมากมาย เช่น บึง หนอง ลำห้วย ต่างๆสลับกับไม้ป่านานาพรรณ เช่น ไม้ประดู่ ไม้ตะโก ไม้แก ไม้มะเกลือ ไม้เต็ง ไม้รัง ไม้เชือกซึ่งมีจำนวนมากป่าริมบึง ป่าริมหนอง ป่าบุง ป่าทาม ทำให้เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายของพันธุ์สัตว์ ทั้งสัตว์ป่าและสัตว์น้ำจำนวนมากอยู่ในบริเวณนี้ เช่นสัตว์ป่า จำพวก หมูป่า อีเห็น พังพอน ไก่ป่า นก หนู งู เต่าสัตว์น้ำพวก ปลา เช่น ปลาชะโด ปลาช่อน ปลาดุก ปลาหมอ ปลาตะเพียน ปลาอีไทย ปลาสวาย ปลากระด ปลาลอด ปลาไหล ฯลฯ ความหลากหลายและความอุดมสมบูรณ์ ทำให้ให้ชาวบ้านในบริเวณนี้ได้แก่ บ้านขาม บ้านสองคอน บ้านโนนตุน บ้านโคกท่า บ้านหนองตม เข้ามาหาอยู่หากิน เก็บเห็ดเก็บผัก เก็บบัว เก็บสมุนไพร ลำสัตว์หาปลาตามช่วงตามฤดูกาล

จากการบอกเล่าของคนในชุมชน ช่วงปีพ.ศ. 2390 ได้มีการอพยพครอบครัวของคนจังหวัดอุบลราชธานี เข้ามาในพื้นที่และปักหลักทำมาหากินไม่กี่ครอบครัว ได้มาตั้งหลักแหล่งยังป่าละเมาะที่มีต้นเชือก (รกฟ้า) ขึ้นอุดมสมบูรณ์ยืนต้นเป็นทิวแถวบนเนินดินคันคูที่ทอดยาวออกไปตามลำห้วยหนองปลา และมีคนจังหวัดมหาสารคาม จังหวัดอุดรธานี จังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดร้อยเอ็ด เข้ามาเพิ่มถึงปี พ.ศ. 2400 จนกลายเป็นหมู่บ้านและประกาศตั้งชุมชนเมื่อปี พ.ศ. 2401 และได้ตั้งชื่อว่าบ้านโนนเชือก ตามไม้เชือกที่มีจำนวนมากในบริเวณนี้ความอุดมสมบูรณ์ที่มีอยู่ ตามธรรมชาตินี้ ทำให้การทำมาหากินการพึ่งพาธรรมชาติ ตามลำห้วย หนอง บึง เป็นไปตามฤดูกาล ได้มีการขยายพื้นที่ทำกิน เช่น ทำนา ทำไร่ เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆจนถึงปี พ.ศ. 2504 รัฐบาลได้มีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่1มีการส่งเสริมให้ชาวบ้านมีการผลิตเพื่อการส่งออก เช่นปอ ฝ้าย มัน และมีแผนพัฒนาสาธารณสุขได้แก่ ถนนหนทาง ไฟฟ้าและเขื่อน

ปีพ.ศ. 2507-2508 รัฐบาลได้เริ่มก่อสร้างเขื่อนน้ำพอง(เขื่อนอุบลรัตน์)ปิดกั้นลำน้ำพอง ในช่วงเดียวกันการขยายตัวของผังเมืองขอนแก่น ทำให้คนเล็ก คนน้อยบางส่วนต้องอพยพหนีจากเมืองเข้ามาจับจองทำมาหากินบริเวณบึงปากเขื่อนและเพิ่มขึ้นเรื่อยๆจนกลายเป็นชุมชนเล็กๆเป็นคุ้มหนึ่งของบ้านโนนเชือกชื่อโนนหนองลาด

ปี พ.ศ. 2511เขื่อนก่อสร้างเสร็จเริ่มเก็บกักน้ำทำให้น้ำที่เคยไหลตามฤดูกาลเปลี่ยนแปลงไป ห้วยหนองและบึงก็เริ่มแห้งขอดส่งผลทำให้เกิดการขยายพื้นที่ทำกินเพิ่มมากขึ้นบึงหนองริมบึงที่แห้งขอดก็ถูกจับจองกันถางขยายเป็นที่ทำนาเพิ่มขึ้นจนเกิดความขัดแย้งระหว่างฝ่ายปกครองกับชาวบ้านโนนหนองลาดการแย่งชิงที่ดินทำกิน การแย่งชิงทรัพยากรในพื้นที่ก็เพิ่มมากขึ้นเมื่อมีการทำคลองส่งน้ำคลองชลประทานห้วยหนองร่องน้ำเล็กๆน้อยก็ถูกยึดเปลี่ยนสภาพเป็นที่ทำกิน ความอุดมสมบูรณ์ก็เริ่มลดลงเรื่อยๆ ระบบชลประทานและการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ปุ๋ยยาฆ่าแมลงก็เข้ามามากขึ้น

ปี พ.ศ. 2521เกิดพายุฝนอย่างหนักจนน้ำล้นเขื่อนทำให้เขื่อนต้องปล่อยน้ำเต็มที่เกิดน้ำท่วมใหญ่มีการอพยพของคนในชุมชนนานกว่าสามเดือนจึงย้ายกลับมาที่เดิม เมื่อน้ำลดวิถีชีวิตการทำมาหากินการทำการผลิต

ก็เปลี่ยนใหม่เนื่องจากผลผลิตที่มีอยู่ถูกน้ำท่วมเสียหายเกือบทั้งหมดเป็นการเปลี่ยนแปลงวิธีการผลิตเช่นการทำนาปรัง การปลูกพืชขายเมล็ดของบริษัท จากวิธีที่เคยทำมาหากินก็เปลี่ยนการทำเพื่อขาย ปี พ.ศ. 2530 เริ่มมีการนำไม้ยูคาลิปตัสมาปลูกตามไร่นาตามการส่งเสริมของโครงการอีสานเขียวทำให้เกิดการทำลายพืชและไม้พื้นถิ่นก่อให้เกิดการสูญเสียความหลากหลายของพืชและสัตว์รวมถึงความอุดมสมบูรณ์

ปีพ.ศ. 2540ระบบคลองชลประทานเต็มพื้นที่ มีการขยายเพิ่มพื้นที่ทำนาปรังและรुक้าไปตามขอบแหล่งน้ำเช่นขอบหนองขอบบึงทำให้พื้นที่หาอยู่หากินลดลง การผลิตก็ใช้ปุ๋ยใช้ยาฆ่าแมลงใช้ยาฆ่าหญ้าจำนวนมากบางปีก็เกิดโรคระบาดบางปีราคาตกต่ำขาดทุนทำให้เกิดการเป็นหนี้สินสูญเสียที่ดินโดยการซื้อขายตามมา

ปี พ.ศ. 2553ราคาข้าวตกต่ำมีการชุมนุมเรียกร้องแต่ไม่ได้รับการแก้ไขปัญหาจึงเริ่มเกิดกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์(เกษตรปลอดสารพิษ)จากการทำกินในครอบครัวสองสามครอบครัวในช่วงต้นก็รวมกันเป็นกลุ่มในปี พ.ศ. 2556 ตั้งชื่อกลุ่มว่าเกษตรกรกรบึงปากเขื่อน

ตารางที่ 4.1 แสดงเส้นเวลาประวัติศาสตร์ของบ้านโนนเชือก-โนนหนองลาด

ปี พ.ศ.	เหตุการณ์
2557	ตั้งโรงสีชุมชนบ.นาเชือก
2553	ราคาข้าวตกต่ำ มีการเรียกร้องราคาผลผลิต
2552	เริ่มทำเกษตรอินทรีย์
2542-2550	ขยายพื้นที่ทำนาปรังจนเต็มพื้นที่
2540	เริ่มทำนาปรัง
2530	ยุคลิปัตสเริ่มเข้ามาปลูก
2521	น้ำท่วมใหญ่
2512-2519	ขยายพื้นที่ทำกิน ทำนา และทำเหมือง
2509-2510	บุกเบิกชุมชนโนนหนองลาด
2507	สร้างเขื่อนอุบลรัตน์
2505	แผนพัฒนาฉบับที่ 1 เริ่มปลูกพืชเศรษฐกิจ (ปอ ฝ้าย มันสำปะหลัง)
2475-2495	หาอยู่หากินตามธรรมชาติ
2401	ตั้งหมู่บ้านโนนเชือก

4.1.3 เศรษฐกิจของชุมชน

การประกอบอาชีพหลักของชาวบ้านโนนเชือกและโนนหนองลาดจำแนกได้ดังนี้

1. ประกอบอาชีพเกษตรกรรม จำนวน 190 ครัวเรือน
2. ประกอบอาชีพรับราชการ จำนวน 2 ครัวเรือน
3. ประกอบอาชีพการค้าขาย จำนวน 5 ครัวเรือน
4. ประกอบอาชีพอุตสาหกรรมในครัวเรือน จำนวน 3 ครัวเรือน

อาชีพเสริม อาชีพรับจ้าง จำนวน 120 ครัวเรือน

4.1.4 ด้านการศึกษา

หมู่บ้านมีโรงเรียนประถมศึกษา 1 โรง ข้อมูลผู้ที่กำลังศึกษาและจบการศึกษาแล้วของคนในชุมชน อาศัยข้อมูลสำรวจจาก จปฐ. ที่รวบรวมโดยผู้นำชุมชน มีดังนี้

กำลังศึกษา

● กำลังศึกษาชั้นประถมศึกษา (ป.1-ป.6)	จำนวน 65 คน
● กำลังศึกษาชั้นมัธยมต้น(ม.1 – ม. 3)	จำนวน 15 คน
● กำลังศึกษาชั้นมัธยมปลาย (ม.4-ม.6)	จำนวน 17 คน
● กำลังศึกษาระดับปวช.	จำนวน 20 คน
● กำลังศึกษาระดับ ปวส./อนุปริญญา	จำนวน 5 คน
● กำลังศึกษาระดับปริญญาตรี	จำนวน 10 คน

จบการศึกษาแล้ว

● จบการศึกษาชั้นประถมศึกษา (ป.1-ป.6)	จำนวน 120 คน
● จบการศึกษาชั้นมัธยมต้น(ม. 3)	จำนวน 40 คน
● จบการศึกษาชั้นมัธยมปลาย (ม.6)	จำนวน 50 คน
● จบการศึกษาระดับ ปวส./อนุปริญญา	จำนวน 10 คน
● จบการศึกษาระดับปริญญาตรี	จำนวน 4 คน

4.1.5 ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

1. ที่ดินสาธารณะประโยชน์

- ทำเลหนองแสง สำหรับเป็นสถานที่เลี้ยงสัตว์และป่าช้า เนื้อที่ 52.2 ไร่
- หนองคำ พื้นที่ 12 ไร่ เป็นแหล่งเลี้ยงปลาและแหล่งน้ำสำหรับทำน้ำประปา

2. แหล่งน้ำสาธารณะประโยชน์

- สระน้ำข้างวัด อยู่ทางทิศตะวันตก พื้นที่ 18 ไร่ ใช้ทำน้ำประปา
- สระโรงเรียน 2 สระ พื้นที่รวม 2 ไร่ เป็นแหล่งเลี้ยงปลาของโรงเรียน

3. แม่น้ำลำห้วย

- ลำห้วยหนองปลา อยู่ทางด้านทิศตะวันตกของหมู่บ้าน ไหลมาจากทางทิศเหนือคือโคกสนามบิน ต.ทรายมูลและต.บ้านบัว อ.น้ำพอง ไหลลงมาทางทิศใต้ลงที่บึงปากเขื่อนเนื้อที่ 250 ไร่

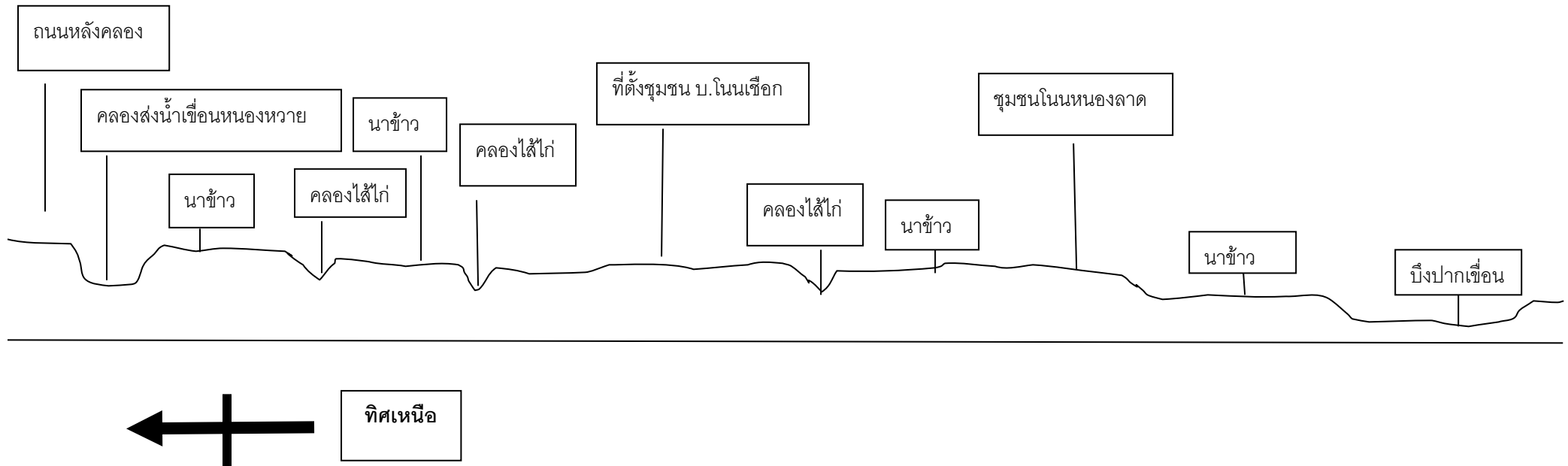
4. หนองบึง

- บึงปากเขื่อน อยู่ทางด้านทิศใต้ของหมู่บ้าน มีเนื้อที่ 1,125 ไร่ เป็นพื้นที่แก้มลิงที่รับน้ำจากลำน้ำพองเวลาน้ำเอ่อล้น เป็นพื้นที่แหล่งน้ำของเกษตรกรในการทำนาปรัง เป็นแหล่งทรัพยากรอาหารธรรมชาติ โดยมีคนจากหลายหมู่บ้านเข้าไปหาอยู่หากิน
5. คลองส่งน้ำ เป็นคลองส่งน้ำของชลประทาน มีอยู่ 3 แบบคือ
- คลองใหญ่ 8R เป็นคลองเส้นหลักที่ส่งน้ำจากฝายหนองหวายไปสู่พื้นที่ทำการเกษตร มีความกว้างประมาณ 12-15 เมตร ความลึก 5-7 เมตร นอกจากการทำเกษตร ยังเป็นแหล่งจับสัตว์น้ำของชาวบ้าน โดยช่วงที่น้ำขึ้นเต็มคลองชาวบ้านจะไปใส่เบ็ดจับปลา ส่วนในช่วงน้ำลดก็จะไปหาแห ไส้มอง ลากอวน ชลประทานจะปล่อยน้ำ 2 ช่วงคือ ช่วงนาปีจะปล่อยช่วงเดือน พค.-กค. และช่วงนาปรังจะปล่อยช่วงเดือน มค-กพ.
 - คลองซอย เป็นคลองที่ซอยย่อยจากคลองใหญ่ลงมาสู่แปลงนา จะลึกประมาณ 60 ซม. ถึง 1 เมตร ความกว้าง 3 เมตร
 - คลองไส้ไก่ เป็นคลองที่ชาวบ้านขุดกันเองเพื่อให้น้ำสามารถไหลทั่วถึงแปลงนา มีทั้งหมด 7 เส้น ระยะความยาวเส้นละประมาณ 3-4 กม. ความลึก 1-1.5 เมตร กว้าง 1.5-2 เมตร คลองไส้ไก่เป็นข้อตกลงร่วมกันในชุมชนที่ปีหนึ่งคนที่ใช้น้ำจากคลองต้องมาช่วยกันรื้อคลอง ทำความสะอาด เพื่อให้ น้ำไหลได้สะดวก
 - อ่อง/เหมือง เป็นการขุดร่องน้ำในที่ดินส่วนตัว ดูแลจัดการโดยเจ้าของที่นา บางอ่องมีการใช้ประโยชน์ร่วมกันของคนที่มีที่นาติดกัน อ่องจะอยู่ในเขตคุ่มโนนหนองลาด ซึ่งเป็นพื้นที่อยู่ติดบึงปากเขื่อน เป็นการขุดให้เป็นคลองเพื่อให้ น้ำจากบึงไหลเข้ามาที่นา และทำคันอ่องให้สูงกว่าระดับของบึง เพื่อป้องกันเวลาน้ำท่วม น้ำไม่ทะลักไหลเข้าที่นา วิธีการใช้ชาวบ้านจะสูบน้ำตรงหัวร่องเข้าแปลงนาและให้น้ำไหลกระจายในแปลงนา อ่อง/เหมือง มีทั้งหมด 8 เส้น ความยาวมีตั้งแต่ยาว 50 เมตรกับยาวที่สุด 300 เมตร ความกว้าง 2 เมตร ความลึก 2-3 เมตร

จากการสำรวจจัดทำแผนผังชุมชน ก็เห็นพื้นที่ตั้งชุมชน แหล่งน้ำ บึง สระน้ำสาธารณะ ลำห้วย คลองส่งน้ำ คลองไส้ไก่ ถนนลาดยาง ทางลูกรัง ป่าช้า สระน้ำ บ่อเลี้ยงปลาชาวบ้าน ทุ่งนา อ่องและเหมือง วัด โรงเรียน ดอนปู่ตาและบ้านตามแผนผังนี้



ภาพตัดขวาง



4.2 ระบบนิเวศน์ ทรัพยากรธรรมชาติ และระบบการผลิตในพื้นที่ ในแง่ของศักยภาพ ปัญหาและข้อจำกัด

4.2.1 ระบบนิเวศน์และทรัพยากรธรรมชาติ

สภาพพื้นที่บ้านโนนเชือกและชุมชนโนนหนองลาด จะเป็นทุ่งราบ ลุ่มน้ำพอง มีแหล่งน้ำ โดยเฉพาะ ลำห้วยและบึง โดยมีลำห้วยหนองปลาซึ่งไหลจากทางทิศเหนือไปทางทิศใต้ขนานกับชุมชนและบึงปากเขื่อนซึ่งอยู่ทางทิศใต้ของชุมชน แหล่งน้ำทั้งสองมีเส้นทางไหลของน้ำมาชนกันเรียกว่า ปากคบ ชาวบ้านเรียกว่าลำห้วยหนองหวาย ลำห้วยหนองปลาเป็นแนวเขตกั้นระหว่างตำบลบ้านขามกับตำบลท่ากระเสริมซึ่งอยู่ในอำเภอเดียวกัน แต่บริเวณบึงปากเขื่อนซึ่งอยู่ทางทิศใต้เป็นแนวเขตระหว่างตำบลบ้านขาม อำเภอ น้ำพอง กับตำบลหนองตมอำเภอเมืองขอนแก่น และยังมีคลองน้ำชลประทานที่สร้างขึ้น โดยคลองส่งน้ำจะมาสิ้นสุดตรงบึงปากเขื่อน จากสภาพพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำ ในปีที่มีน้ำมากน้ำจะเอ่อล้นท่วมพื้นที่

การไหลเวียนของน้ำในพื้นที่

การไหลเวียนของน้ำในบึงปากเขื่อนจะมี

1. น้ำฝน ที่ตกลงมาจะไหลลงลำห้วยหนองปลาและไหลลงสู่บึงปากเขื่อน
2. น้ำจากเขื่อนอุบลรัตน์ที่ปล่อยไหลผ่านระบบชลประทาน ซึ่งจะไหลมาตามคลองส่งน้ำและน้ำที่เหลือจากการทำเกษตรของชาวบ้านจะปล่อยไหลลงสู่ลำห้วยและไหลลงสู่บึงปากเขื่อนต่อไป
3. น้ำจากแม่น้ำพองเอ่อท่วม โดยดันน้ำเข้ามาในบึงปากเขื่อน และน้ำในบึงก็จะดันน้ำเข้ามาในห้วยหนองปลา ซึ่งสภาพเช่นนี้จะทำให้เกิดน้ำท่วม โดยเฉพาะพื้นที่นารอบบึงปากเขื่อนจะถูกท่วม

จากสภาพพื้นที่ลุ่มมีแหล่งน้ำมาก ทำให้มีทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะปลาธรรมชาติอยู่มาก แม้ว่าจะมีน้ำท่วม ทำให้ไม่ได้ผลผลิตข้าวแต่ชาวบ้านสามารถจับปลาที่มากับน้ำได้ นำปลามาแปรรูปเช่น ปลาแห้ง ทำปลาร้าสำหรับบริโภคและนำไปแลกข้าวได้

4.2.2 ระบบการผลิตในพื้นที่

● การทำนา

นาปี จะทำช่วงเดือน พฤษภาคมถึงธันวาคม โดยจะเริ่มทำหลังจากชลประทานปล่อยน้ำมาช่วงเดือน กรกฎาคม พันธุ์ข้าวที่ปลูกจะมีข้าว กข. 6 และมะลิ 105 เป็นหลัก และยังมีข้าวไรซ์เบอร์รี่

นาปรัง จะเริ่มทำช่วงเดือนมกราคมถึงพฤษภาคม โดยคลองส่งน้ำจะปล่อยน้ำมาช่วงเดือนมกราคม-กุมภาพันธ์

● การปลูกอ้อย

จะปลูกอ้อยในนาข้าว โดยปลูกช่วงเดือนเมษายนถึงเดือนมิถุนายน และตัดอ้อยช่วงมีนาคมถึงเมษายน

● การปลูกมันสำปะหลัง

จะปลูกช่วงเดือนเมษายนถึงเดือนมิถุนายน และขุดมันช่วงมีนาคมถึงเมษายน

● การปลูกผัก

จะมีการปลูกผักตลอดปีในพื้นที่นาและพื้นที่สวน

การเลี้ยงสัตว์

มีการเลี้ยงสัตว์ที่สำคัญคือ เป็ดทั้งเป็ดไข่และเป็ดเนื้อ ไก่บ้าน ไก่ไข่ ที่มีจำนวนมาก

4.3 ศักยภาพของกลุ่มในการผลิตอาหารเพื่อเข้าสู่ระบบตลาดนัดสีเขียว ตลอดจนปัญหาและข้อจำกัด รวมไปถึงความสามารถของกลุ่มในการพัฒนาระบบการผลิตให้มีผลผลิตที่หลากหลายและต่อเนื่องได้

ศักยภาพของพื้นที่ มีแหล่งน้ำ แหล่งทรัพยากรทางน้ำมาก มีชลประทาน ทำให้สามารถที่จะทำการผลิตและหาอาหารจากทรัพยากรธรรมชาติได้ตลอดปี แต่ปัญหาที่พบคือมีสถานการณ์น้ำท่วมในบางปีทำให้ผลผลิตเสียหายแต่ก็มีปลาที่ชาวบ้านจับได้มาทดแทน สภาพพื้นที่ทั่วไปยังมีการใช้สารเคมีมาก

กลุ่มเกษตรกรกรบึงปากเขื่อน มีคนที่ผลิตแบบเกษตรผสมผสาน มีพืชผักหลากหลายในแปลงจำนวน 11 คน มีความปลอดภัยระดับอินทรีย์ 3 คน คือไม่มีการใช้สารเคมีใดๆเลยในการผลิต มีระดับปลอดภัย 8 คน คือเป็นกลุ่มที่กำลังปรับเปลี่ยนมาทำเกษตรอินทรีย์ นอกจากนี้ยังมี วัด โรงเรียนให้การสนับสนุน โดยวัดบ้านโนนหนองลาดให้พื้นที่ทำแปลงรวมในการปลูกผัก และโรงเรียนมีการให้เด็กทำนารวมของโรงเรียน

ความสามารถในการพัฒนา ได้มีการขยายกำลังการผลิต โดยการปลูกพืชหลายชนิด การปลูกพืชหลังนา การเลี้ยงสัตว์ เช่น ไก่ เป็ดพื้นบ้าน ไก่ไข่และเป็ดไข่ที่เลี้ยงแบบพื้นบ้าน เนื่องจากสามารถนำไปขายที่ตลาดปลอดสารพิษได้

4.3.1 ทรัพยากรอาหารในคลองส่งน้ำชลประทาน

- จำพวกปลาต่างๆ เช่น ปลาช่อน ปลาน้ำ ปลาไนล์ ปลาไหล ปลาดุก ปลาหมอ ปลาหลด ปลาหลด ปลาตะเพียน ปลาชิว ปลาตอง ปลากด ปลาแขยง
- จำพวกหอย เช่น หอยขม หอยโข่ง หอยเชอรี่ หอยกาบ หอยเล็บนก หอยเล็บม้า หอยกั๊ก
- จำพวกปู เช่น ปูนา ปูแป้น
- จำพวกกุ้ง เช่น กุ้งฝอย กุ้งดำ
- จำพวกพืชผัก เช่น ผักบุ้ง ผักตบ ผักก้านจอบ ผักปลาไหลผักพิพวย ผักกระโดนผักลิ้นปี่ ผักตำลึง ผักตำลึงทอง ผักกุ่ม ผักกาม
- จำพวกสัตว์ปีก เช่น ปะหลอด นกเอี้ยง นกเขาขาว นกยางกอก นกไก่นา นกกด
- จำพวกหนูเช่น หนูนา หนูท้องขาว หนูพุก หนูซิง หนูท้องเหลือง และพังพอน

4.3.2 ทรัพยากรอาหารในแปลงนา

- ข้าวนาปี มีข้าวมะลิ ข้าวมะลิดอ ข้าวข6 ข้าวไรซ์เบอร์รี่ ข้าวเก่า ข้าวเหนียวแดง ข้าวพิษณุโลก ข้าวหอมนิลข้าวลิ้มผัว ข้าวเล้าแตก ข้าวธัญสิริ ข้าวอุไร
- ข้าวนาปีมีข้าวไรซ์เบอร์รี่ ข้าวชัยนาท ข้าวพิษณุโลก ข้าวหอมประทุมข้าวหอมนิล ข้าวเล้าแตก และข้าวหอมสกล

จำพวกสัตว์สามารถจำแนกได้ดังนี้

- ปลาเลี้ยง คือ ปลาไนล์ ปลาหมอ ปลาตะเพียน ปลายี่สก ปลานวลจันทร์
- ปลาธรรมชาติ ได้แก่ ปลาช่อน ปลาดุก ปลาหมอ ปลาชิว ปลาน้ำ ปลาไหล ปลาตะเพียน ปลากระดี่ ปลาหลด ปลาแขยง

- พวกสัตว์ที่หาได้ตามธรรมชาติ ได้แก่ นก หนู งู เต่า กิ้งก่า จิ้งหรีด ตั๊กแตน คางคก กบ เขียด และ พังพอน
- สัตว์เลี้ยง ได้แก่ เป็ด ไก่ วัว ควาย หมู หมา แมว และจิ้งหรีด

จำพวกพืชผักที่มีอยู่ในที่นาสามารถจำแนกได้ดังนี้

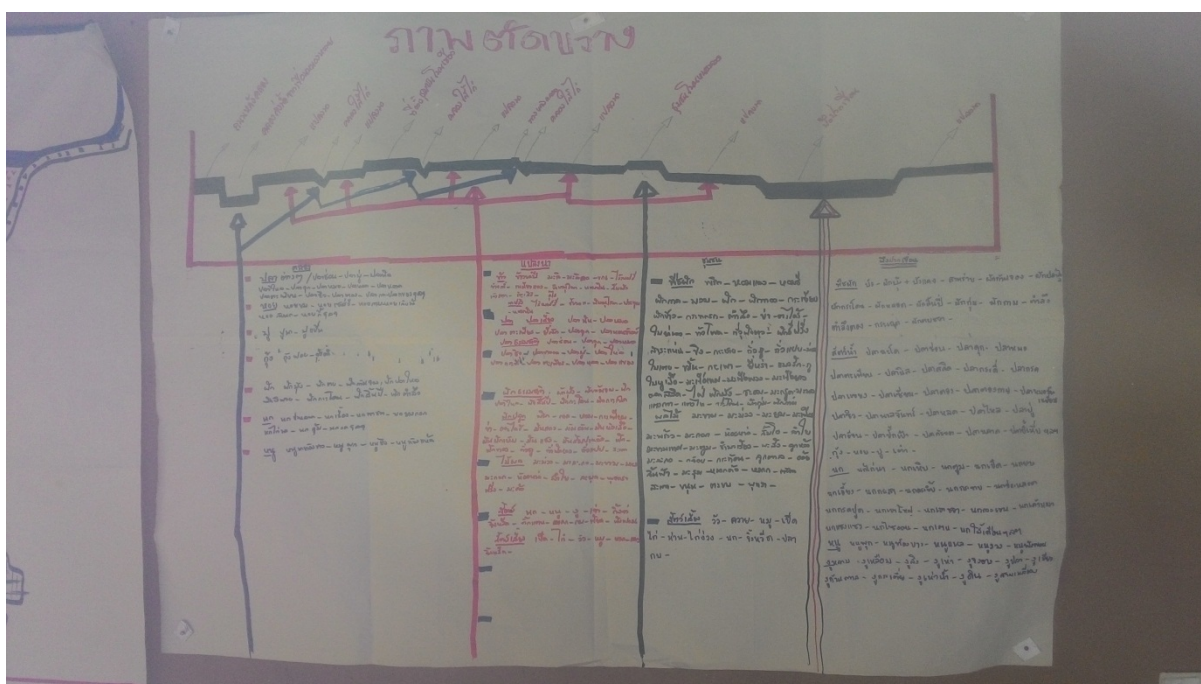
- ผักธรรมชาติ มี ผักบุ้ง ผักก้านทอง ผักปลาไหล ผักลีนี่ ผักกระโดน ผักกระเฉด ผักกุ่ม ผักกาม ผัก แคร่ง
- ผักที่ปลูก ได้แก่ ผักกาด ต้นหอม กระเทียม ข่า ตะไคร้ มันแกว มันอ่อน มันหัวเสือ มันบักเห็บ มัน แสง มันสำปะหลัง ฟักเขียว ฟักทองถั่วพู ถั่วฝักยาว ถั่วแปบ สะเดา ชีเหล็ก
- ไม้ผล มีมะม่วง มะละกอ มะขาม มะยม มะกอก น้อยหน่า ลำไย ละคร พุทรา ฝรั่ง หนาก่อ

4.3.3 ทรัพยากรอาหารในชุมชน

- พืชผัก ได้แก่ พริก หอมแดง หอมชี ผักกาด บวบ ฟัก กระเจี๊ยบ ฟักข้าว กะเพรา กะทลกล ตำลึง ข่า ตะไคร้ ใบย่านาง ข้าวโพด ถั่วฝักยาว ผักชีฝรั่ง สะระแหน่ ขิง กระชาย ถั่วพู ถั่วแปบ ใบหม่อน ใบเตย ขมิ้น ยี่ห่วย ใบขี้หมู ใบหัวเสือ มะเขือเทศ มะเขือยาว มะเขือเปาะ มะเขือพวง ดอกสลิด ใผ่ ผักบุ้ง ชะอม มะกรูด มะนาว แตงกวาแตงไทย กระโดน ผักกุ่ม ผักกาม
- ผลไม้ได้แก่ มี มะขาม มะม่วง มะยม มะเฟือง มะพร้าว มะกอก น้อยหน่า ส้มโอ ลำไย มะขามเทศ มะตูม ขำมะเลียง มะสัง ลูกหว้า มะละกอ กล้วย กระท้อน ลูกตาล อ้อย ลิ้นฟ้า มะรุม หนาก่อ ขนุน ตะขบ พุทรา
- สัตว์เลี้ยง วัว ควาย หมู เป็ด ไก่ ห่าน ไก่วง นก จิ้งหรีด ปลา และกบ

4.3.4 ทรัพยากรอาหารในบึงปากเขื่อน

- พืชผัก ได้แก่ บัว ผักบุ้ง บัวแดง สาหร่าย ผักก้านทอง ผักปลาไหล ผักกระโดน ผักหลอด ผักลีนี่ ผัก กุ่ม ผักกาม ผักตำลึง ตำลึงทอง ผักกระเฉด ผักตบชวา ผักแว่น และสาหร่าย
- สัตว์น้ำ ได้แก่ ปลาชะโด ปลาช่อนปลาดุก ปลาหมอ ปลาตะเพียน ปลานิลปลาสร้อย ปลากระดี่ ปลากด ปลาแขยง ปลาเซียมปลาดอง ปลาดองกาย ปลาหมอช้างเหยียบ ปลาชิว ปลานวลจันทร์ ปลา หลอด ปลาไหล ปลาบู่ ปลาอีจัน ปลาปักเป้า ปลาคับของ ปลาหลด ปลาขี้เหี้ย กุ้ง หอย ปู เต่า
- สัตว์ปีกได้แก่ชนิดต่างๆ เช่น นกไก่อาน นกเห็บ นกตุ้ม นกเป็ด นกยาง นกเอี้ยง นกกระสา นกกระจุบ นกกระจาบ นกกตปูด นกเขาใหญ่ นกเขาขาว นกเขาขี้กระตัก นกกางเขน นกเค้าแมว นก แสงแซว นกเต็น นกไส้เดือน
- พวกหนู ได้แก่ หนูพุก หนูท้องขาว หนูแล่ หนูวงข้าง และพังพอน
- พวกงู ได้แก่ งูหลาม งูเห่า งูสิง งูเห่า งูจงอาง เป็นต้น



4.3.5 ปฏิทินการผลิตในรอบปีของชุมชน

ผลผลิตจากการเลี้ยงสัตว์สามารถเลี้ยงได้ตลอดปี ส่วนพืชผักจะเน้นปลูกตามฤดูกาล ส่วนกิจกรรมการเกษตรที่สำคัญคือการปลูกข้าวทั้งนาปีและนาปรัง โดยกลุ่มมีการปลูกข้าวหลายสายพันธุ์ และยังมีบางส่วนที่ปลูกมันสำปะหลังกับอ้อยในพื้นที่นาข้าว ตามปฏิทินการผลิตที่ระบุไว้ด้านล่าง

ตารางที่ 4.2 แสดงปฏิทินการผลิตในรอบปีของชุมชน

เดือน	ผลผลิตสัตว์เลี้ยง	ผลผลิตพืช	กิจกรรมการเกษตร
เดือนตุลาคม	จิ้งหรีด หมู เป็ด ไก่ ไข่ไก่ วัว ควาย ปลา	สลัด ผักชี ถั่ว งา ผักบุ้ง กล้วย	เก็บเกี่ยวข้าวเบา(ข้าวดอ)
เดือนพฤศจิกายน	จิ้งหรีด หมู เป็ด ไก่ ไข่ไก่ วัว ควาย	ปลาผักหอม มะเขือเปาะ มะเขือพวง มะเขือเทศ	เก็บเกี่ยวข้าวนาปี
เดือนธันวาคม	จิ้งหรีด หมู เป็ด ไก่ ไข่ไก่ วัว ควาย ปลา	ผักชี หอม ผักกาด สลัด พริก ถั่ว ชะอม เสาวรส ผักบุ้ง	เก็บเกี่ยวข้าวนาปี
เดือนมกราคม	จิ้งหรีด หมู เป็ด ไก่ ไข่ไก่ วัว ควาย ปลา	ผักชี หอม ผักกาด สลัด พริก ถั่ว ชะอม เสาวรส ผักบุ้ง	
เดือนกุมภาพันธ์	จิ้งหรีด หมู เป็ด ไก่ ไข่ไก่ วัว ควาย	ปลา ผักชี หอม ผักกาด สลัด พริก ถั่ว ชะอม	

		เสาวรส ผักบุ้ง มัน ข้าวโพด	
เดือนมีนาคม	จิ้งหรีด หมู เป็ด ไก่ ไข่ไก่ วัว ควาย ปลา	ผักชี หอม ผักกาด สลัด พริก ถั่ว ชะอม เสาวรส ผักบุ้ง	ตัดอ้อยและกุ่มมัน สำปะหลัง
เดือนเมษายน	จิ้งหรีด หมู เป็ด ไก่ ไข่ไก่ วัว ควาย ปลา	ผักชี หอม ผักกาด สลัด พริก ถั่ว ชะอม เสาวรส ผักบุ้ง	ปลูกอ้อย /มันสำปะหลัง
เดือนพฤษภาคม	จิ้งหรีด หมู เป็ด ไก่ ไข่ไก่ วัว ควาย ปลา	ผักชี หอม ผักกาด สลัด พริก ถั่ว ชะอม เสาวรส ผักบุ้งมันแกว มันอ่อน มันหัวเสือ ชะอม มะละกอ	เตรียมไถหว่านข้าวนาปี ปลูกอ้อย /มันสำปะหลัง
เดือนมิถุนา	จิ้งหรีด หมู เป็ด ไก่ ไข่ไก่ วัว ควาย ปลา	ผักชี หอม ผักกาด สลัด พริก ถั่ว ชะอม เสาวรส ผักบุ้ง	ไถหว่านข้าวนาปี-หว่าน ข้าว
เดือนกรกฎาคม	จิ้งหรีด หมู เป็ด ไก่ ไข่ไก่ วัว ควาย	ปลา ผักชี หอม ผักกาด สลัด พริก ถั่ว ชะอม เสาวรส ผักบุ้ง	หว่านข้าว ปักดำ
เดือนสิงหาคม	จิ้งหรีด หมู เป็ด ไก่ ไข่ไก่ วัว ควาย ปลา	ผักชี หอม ผักกาด สลัด พริก ถั่ว ชะอม เสาวรส ผักบุ้งถั่วปี ถั่วพู ฟักแฟง	หว่านข้าว ปักดำ
เดือนกันยายน	จิ้งหรีด หมู เป็ด ไก่ ไข่ไก่ วัว ควาย ปลา	ผักชี หอม ผักกาด สลัด พริก ถั่ว ชะอม เสาวรส ผักบุ้ง มะเขือ พริก แตง หอม บวบ	

4.4 ปริมาณของผลผลิตและมูลค่าทางเศรษฐกิจจากแหล่งธรรมชาติของชุมชนและผลผลิตอาหารท้องถิ่นจากการเกษตร

1. ปริมาณและมูลค่าทางเศรษฐกิจของผลผลิตอาหารจากธรรมชาติ

จากการที่พื้นที่บึงปากเขื่อนเป็นแหล่งที่มีทรัพยากรอาหารอย่างมาก จึงทำให้ไม่ใช่แค่เฉพาะคนในชุมชนเท่านั้นที่มาหาอาหารตามธรรมชาติ แต่ยังมีคนจากหมู่บ้านอื่นๆเข้าไปหาด้วย โดยมาจาก อ.กระนวน อ.น้ำพอง (โคกสนามบิน) อ.เขาสมรขวาง อ.เมือง จ.ขอนแก่น และ อ.โนนสะอาด จ.อุดรธานี เนื่องจากพื้นที่บึงปากเขื่อนมีพื้นที่กว้างและมีทางเข้าได้หลายทาง จากการศึกษาเฉพาะในเขตพื้นที่ บ.โนนหนองลาด ซึ่งเป็นพื้นที่วิจัยได้ประเมินจำนวนคนที่เข้ามาหาอาหารธรรมชาติในบึงปากเขื่อน โดยเป็นคนจากภายนอกชุมชนในแต่ละช่วงเดือนพบว่า

1. ช่วงเดือน ธันวาคม ถึง กุมภาพันธ์ ซึ่งเป็นช่วงฤดูหนาวหลังการเก็บเกี่ยวจะเป็นช่วงที่มีคนเข้าไปหาอาหารหรือผลผลิตจากแหล่งน้ำมากที่สุด โดยมีปริมาณคนที่เข้าไปหาอาหารในบึงปากเขื่อนช่วงนี้ประมาณ 60 คนต่อวัน
 2. ช่วงเดือน เมษายน ถึง มิถุนายน เป็นช่วงฤดูแล้ง มีปริมาณคนที่เข้าไปหาอาหารในบึงปากเขื่อนประมาณ 40 คนต่อวัน
 3. ช่วงเดือน กันยายน ถึง พฤศจิกายน เป็นช่วงที่มีปริมาณน้ำเข้าบึงมาก มีปริมาณคนที่เข้าไปหาอาหารในบึงปากเขื่อนประมาณ 40 คนต่อวัน
- จากการแบ่งช่วงการหากินจากธรรมชาติในพื้นที่บึงปากเขื่อนออกเป็น 3 ช่วง ช่วงละ 3 เดือนที่มีประชากรมาหากินหนาแน่นจะระบุรายละเอียดปริมาณและมูลค่าที่หาได้ตามตารางที่ 4.3 ตารางที่ 4.4 และตารางที่ 4.5 ตามลำดับด้านล่าง ส่วนช่วงรอยต่อระหว่างฤดู เช่น เดือน มีนาคมและช่วงเดือนกรกฎาคม-เดือนสิงหาคม ทั้ง 3 เดือนดังกล่าวไม่ค่อยมีผลผลิตทางธรรมชาติให้เก็บมากนัก ทางทีมวิจัยจึงไม่ได้คิดมูลค่าทางเศรษฐกิจจาก 3 เดือนที่ได้กล่าวมา

ตารางที่ 4.3 แสดงปริมาณ มูลค่าทางเศรษฐกิจจากแหล่งอาหารธรรมชาติในช่วงเดือน ธันวาคม-กุมภาพันธ์

ชนิด	ปริมาณที่หาได้ต่อวันต่อคน(กก.)	มูลค่าทางเศรษฐกิจที่หาได้ต่อคน/วัน (บาท)	คิดมูลค่าทางเศรษฐกิจจากผู้เข้ามาหากิน 60 คน/วัน(บาท)	รวมมูลค่าต่อฤดูกาล 3 เดือน (90 วัน),บาท
ปลานิล	1	70	4,200	378,000
ปลาช่อน	3	300	18,000	1,620,000
ปลาดุก	0.5	50	3,000	270,000
ปลาตอง	1	70	4,200	378,000
ปลาสลิค	1	50	3,000	270,000
ปลาตะเพียน	1	40	2,400	216,000
หอยเชอรี่	50	420	25,200	2,268,000
หอยจูด	10	200	12,000	1,080,000
หมากบัว	60	600	36,000	3,240,000
สายบัว	10	100	6,000	540,000
เตา	-	-	-	-
รวมทั้งสิ้น			114,000	10,260,000

จากตารางที่ 4.3 ได้แสดงปริมาณและมูลค่าทางเศรษฐกิจจากแหล่งอาหารธรรมชาติที่สามารถหาได้จากบึงปากเขื่อนระหว่างช่วงเดือนธันวาคม ถึงเดือนกุมภาพันธ์ซึ่งเป็นช่วงฤดูหนาวหลังการเก็บเกี่ยว ถือเป็นช่วงที่มีคนเข้าไปหาอาหารหรือผลผลิตจากแหล่งน้ำมากที่สุด โดยมีปริมาณคนที่เข้าไปหาอาหารในบึงปากเขื่อนช่วงนี้

โดยเฉลี่ยวันละประมาณ 60 คน ในฤดูกาลในบึงปากเขื่อนจะมีผลผลิตจากธรรมชาติให้เก็บหาได้แก่ หมากบัว หอยเชอรี่ หอยจูป(หอยขม) สายบัว ปลาช่อน ปลาดอง ปลานิล ปลาสลิด ปลาตุก และปลาตะเพียน โดยภาพรวมแล้วในช่วง 3 เดือนนี้จะมีสัตว์น้ำและพืชที่เกิดในบริเวณบึงปากเขื่อนค่อนข้างมากคิดเป็นมูลค่าการขายได้ประมาณ 10,260,000 บาท คิดเฉลี่ยมูลค่าทางเศรษฐกิจของทรัพยากรที่หาได้ตกวันละ 114,000 บาท โดยจากข้อมูลการศึกษาพบว่ารายได้ที่หาได้จากผลผลิตมากที่สุดคือหมากบัว (ลูกบัวสำหรับกินเม็ด) อยู่ที่วันละ 60 กิโลกรัมต่อคน กิโลกรัมละ 10 บาท ทั้งฤดูสามารถขายได้ 3,240,000 บาท รองลงมาคือรายได้ที่หาได้จากหอยเชอรี่ ปลาช่อน และหอยจูป (หอยขม) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.4 แสดงปริมาณ มูลค่าทางเศรษฐกิจจากแหล่งอาหารธรรมชาติในช่วงเดือน ช่วงเดือน เมษายน- มิถุนายน

ชนิด	ปริมาณที่เอาต่อวันต่อคน(กก.)	มูลค่าทางเศรษฐกิจที่หาได้ต่อคน/วัน (บาท)	คิดมูลค่าทางเศรษฐกิจจากผู้เข้ามาหากิน 40 คน/วัน(บาท)	รวมมูลค่าต่อฤดูกาล 3 เดือน (90 วัน),บาท
ปลานิล	0.5	35	1,400	126,000
ปลาช่อน	1	100	4,000	360,000
ปลาตุก	-	-	-	-
ปลาดอง	1	35	1,400	126,000
ปลาสลิด	1	50	2,000	180,000
ปลาตะเพียน	2	80	3,200	288,000
หอยเชอรี่	50	420	16,800	1,512,000
หอยจูป	10	200	8,000	720,000
หมากบัว	80	800	32,000	2,880,000
สายบัว	-	-	-	-
เหา	10	200	8,000	720,000
รวมทั้งสิ้น			172,800	6,912,000

จากตารางที่ 4.4 ได้แสดงปริมาณ มูลค่าทางเศรษฐกิจจากแหล่งอาหารธรรมชาติในช่วงเดือน เมษายน ถึง มิถุนายน ซึ่งอยู่ในช่วงฤดูแล้งรอยต่อกับฤดูฝน มีปริมาณคนที่เข้าไปหาอาหารและทรัพยากรธรรมชาติในบึงปากเขื่อนโดยเฉลี่ยวันละ 40 คน ในฤดูกาลนี้ในบึงปากเขื่อนจะมีผลผลิตจากธรรมชาติให้เก็บหาได้แก่ หมากบัว หอยเชอรี่ เหา(สาหร่ายน้ำจืด) หอยจูป ปลาตะเพียน ปลาช่อน ปลาสลิด ปลาดอง ปลานิล เรียงตามลำดับจากปริมาณมากไปหาน้อย โดยภาพรวมแล้วมูลค่าทางเศรษฐกิจของทรัพยากรธรรมชาติฤดูกาลนี้อยู่ที่ 6,912,000 บาท คิดเฉลี่ยมูลค่าทางเศรษฐกิจของทรัพยากรที่หาได้ตกวันละ 172,800 บาท โดยจากข้อมูลการศึกษาพบว่ารายได้ที่หาได้จากหมากบัว (ลูกบัวสำหรับกินเม็ด) มีมากที่สุด อยู่ที่วันละ 80 กิโลกรัมต่อ

คน ซึ่งฤดูกาลนี้หามากบัวจะออกมากกว่าทุกฤดูสามารถขายได้เฉลี่ยวันละ 800 บาท/คน คิดเป็นฤดูกาลละ 2,880,000 บาท รองลงมาคือหอยเชอรี่ ฤดูกาลละ 1,512,000 บาท หาได้ตกวันละ 50 กิโลกรัมต่อคน สามารถขายได้วันละ 420 บาท/คน รองลงมาคือเตา (สำหรับนํ้าจืด) คิดเป็นมูลค่า 720,000 บาท/ฤดูกาล

ตารางที่ 4.5 แสดงปริมาณ มูลค่าทางเศรษฐกิจจากแหล่งอาหารธรรมชาติในช่วงเดือนกันยายน-พฤศจิกายน

ชนิด	ปริมาณที่เอาต่อ วันต่อคน(กก.)	มูลค่าทาง เศรษฐกิจที่หา ได้ต่อคน/วัน (บาท)	คิดมูลค่าทาง เศรษฐกิจจากผู้เข้า มาหากิน 40 คน/ วัน(บาท)	รวมมูลค่าต่อ ฤดูกาล 3 เดือน (90 วัน),บาท
ปลานิล	3	210	8,400	756,000
ปลาช่อน	1	100	4,000	360,000
ปลาดุก	1	100	4,000	360,000
ปลาตอง	2	140	5,600	504,000
ปลาสลิค	3	150	6,000	540,000
ปลาตะเพียน	3	120	4,800	432,000
หอยเชอรี่	-	-	-	-
หอยจ๊อบ	-	-	-	-
หมากบัว	-	-	-	-
สายบัว	-	-	-	-
เตา	-	-	-	-
รวมทั้งสิ้น			73,800	2,952,000

จากตารางที่ 4.5 ได้แสดงปริมาณ มูลค่าทางเศรษฐกิจจากแหล่งอาหารธรรมชาติในช่วงเดือนกันยายน ถึงเดือนพฤศจิกายน มีปริมาณคนที่เข้าไปหาอาหารและทรัพยากรธรรมชาติในบึงปากเขื่อนโดยเฉลี่ยวันละ 40 คน สำหรับฤดูกาลนี้ในบึงปากเขื่อนจะมีผลผลิตจากธรรมชาติให้เก็บหาได้จะเป็นปลาธรรมชาติ เช่น ปลานิล ปลาสลิค ปลาตะเพียน ปลาตอง ปลาช่อน ปลาดุก เรียงตามลำดับจากปริมาณการหาที่ได้จากมากไปหาน้อย

โดยภาพรวมแล้วมูลค่าทางเศรษฐกิจของทรัพยากรธรรมชาติฤดูกาลนี้อยู่ที่ 2,952,000 บาท คิดเฉลี่ยมูลค่าทางเศรษฐกิจของทรัพยากรที่หาได้ตกวันละ 73,800 บาท โดยจากข้อมูลการศึกษาพบว่า ปลานิล หาได้มากที่สุด ในฤดูกาลนี้ อยู่ที่วันละ 3 กิโลกรัมต่อคน ขายได้เฉลี่ยวันละ 210 บาท/คน คิดเป็นฤดูกาลละ 756,000 บาท รองลงมาคือปลาสลิคและปลาตอง ตกฤดูกาลละ 540,000 บาท รองลงมาคือปลาตะเพียน ปลาช่อนและปลาดุก ตามลำดับ

จากข้อมูลที่นักวิจัยชาวบ้านได้ศึกษาปริมาณและมูลค่าทางเศรษฐกิจจากแหล่งอาหารธรรมชาติในพื้นที่บึงปากเขื่อนพบว่าทั้ง 3 ฤดูกาลผลผลิตที่ได้จากธรรมชาติมีมูลค่าทางเศรษฐกิจอยู่ที่ 20,124,000 บาท ซึ่งถือว่าเป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจที่ค่อนข้างสูง เป็นพื้นที่มีศักยภาพในเรื่องอาหารธรรมชาติที่เหมาะสมและมีมากเพียงพอสำหรับชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชนนี้และพื้นที่ใกล้เคียง เป็นแหล่งอาหารธรรมชาติที่ชาวบ้านสามารถหาได้และเข้าถึงได้ตลอดเวลา หากมองในระดับชุมชนบ้านโนนเชือกและคุ้มโนนหนองลาดแล้วพบว่าคนที่ไปหาอาหารธรรมชาติทั้งจากบึงปากเขื่อนและแหล่งน้ำอื่นๆในชุมชนเป็นประจำ มีทั้งหมด 12 คน โดยผลผลิตอาหารที่ไปหาประกอบด้วย ปลา นก หนู หมากบัว หัวบัว สายบัว หนายบัว เทา (สาหร่ายน้ำจืด) หอยเชอรี่ และ กบ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.6 แสดงปริมาณ มูลค่าทางเศรษฐกิจและรายชื่อของคนในชุมชนที่หาอาหารจากบึงปากเขื่อนและแหล่งอาหารธรรมชาติในชุมชนเป็นประจำ

รายชื่อคนในชุมชนที่หาอาหารจากบึงปากเขื่อนและแหล่งธรรมชาติในชุมชน	ชนิดที่หาได้	บริเวณที่หาได้	ปริมาณที่หาได้ต่อครั้ง(กก.)	ความถี่ในการหา (ทุกวัน,วันเว้นวัน,อาทิตย์ละ 2-3 ครั้ง,เดือนละครั้ง ฯลฯ)	รายได้จากการขาย ต่อครั้ง (บาท)
1. นายไวพจน์ ศรีโย อายุ 52 ปี	ปลา	ห้วย บึง	10	อาทิตย์ละ 1 ครั้ง	800
	นก	บึง	2	เดือนละ 3 ครั้ง	840
	หนูนา	นา	2	เดือนละ 5 ครั้ง	2,000
	หมากบัว	นา บึง	5 กระสอบ	อาทิตย์ละ 2-3	1,000
	เทา(สาหร่าย)	บึง	10	อาทิตย์ละครั้ง	4,000
2. นางสมเพียร หง เหลี่ยม อายุ 52 ปี	หมากบัว	นา บึง	5 กระสอบ	อาทิตย์ละ 2-3 ครั้ง	1,000
	หนายบัว	นา บึง	5	อาทิตย์ละครั้ง	1,250
	สายบัว	บึง	10	เดือนละ 3 ครั้ง	600
	หัวบัว	บึง	10	เดือนละ 2 ครั้ง	600
	หอยเชอรี่	นา บึง	10	เดือนละ 2 ครั้ง	1,000
3. นายแสงดาว ใจ หยุต อายุ 65 ปี	ปลา	บึง	5	อาทิตย์ละ 2-3 ครั้ง	300
	สายบัว	บึง	5	อาทิตย์ละครั้ง	500
	เทา(สาหร่าย)	บึง	2	อาทิตย์ละครั้ง	320
4. นายพล เรืองศรีรัฐ อายุ 50 ปี	หอยเชอรี่	บึง	10	อาทิตย์ละ 2-3 ครั้ง	3,000

รายชื่อคนในชุมชนที่หาอาหารจากบึงปากเขื่อนและแหล่งธรรมชาติในชุมชน	ชนิดที่หาได้	บริเวณที่หาได้	ปริมาณที่หาได้ต่อครั้ง(กก.)	ความถี่ในการหา (ทุกวัน,วันเว้นวัน,อาทิตย์ละ 2-3 ครั้ง,เดือนละครั้ง ฯลฯ)	รายได้จากการขาย ต่อครั้ง (บาท)
	หมากบัว	บึง	4 กระสอบ	อาทิตย์ละ 2-3 ครั้ง	4,000
	หัวบัว	บึง	10	เดือนละ 2 ครั้ง	600
5. นางเชียงใหม่ ศรีโย อายุ 54 ปี	หมากบัว	นา บึง	5 กระสอบ	อาทิตย์ละ 2 ครั้ง	6,000
6. นายบัณฑิต บุญโม อายุ 41 ปี	ปลา	ห้วย บึง	2	อาทิตย์ละ 2-3 ครั้ง	400
7. นายสันติ กองแสน อายุ 30 ปี	ปลา	นา ห้วย บึง	2	อาทิตย์ละ 2-3 ครั้ง	400
	กบ	นา บึง	2	เดือนละครั้ง	500
8. นายชาญชัย พังคะบุตร อายุ 54 ปี	ปลา	ห้วย บึง	5	อาทิตย์ละครั้ง	2,500
	หอยเชอรี่	บึง	10	อาทิตย์ละครั้ง	2,000
9. นายบุตตี อูสาย	ปลา	บึง	10	อาทิตย์ละครั้ง	4,000
10. นายไพรัตน์ คุณวาปี อายุ 52 ปี	ปลา	ห้วย บึง	10	อาทิตย์ละครั้ง	4,000
	กบ	นา บึง	6	อาทิตย์2ครั้ง	1,500
	นก	ห้วย บึง	5	เดือนละครั้ง	1,000
11. นายอุดม ปีมหมอก	ปลา	ห้วย	5	อาทิตย์ละ 2-3 ครั้ง	1,500
12. นายอุดม บุตรโคตร อายุ 53 ปี	ปลา	ห้วย บึง	10	อาทิตย์ละครั้ง	4,000
	นก	บึง	8	เดือนละ2ครั้ง	3,200
	หนูนา	นา บึง	5	เดือนละ2ครั้ง	1,500

จากข้อมูลผลผลิตธรรมชาติจะแบ่งเป็นพวกพืชพันธุ์ จะประกอบด้วย สายบัว หมากบัว หัวบัว และสาหร่าย(เทา) สัตว์น้ำประกอบด้วยปลาหลากหลายชนิด หอยเชอรี่ กบ และสัตว์ปีกพวกนก และสัตว์บกคือ หนู คนที่หากินในบึงปากเขื่อนเป็นประจำ พบว่า ผลผลิตจากธรรมชาติเช่น หมากบัว สาหร่าย(เทา) และปลาธรรมชาติ สามารถสร้างรายได้พอสมควร ถ้าสามารถหาได้ในปริมาณมาก ทั้งนี้แต่ละคนจะเชี่ยวชาญในการหาแตกต่างกัน บางคนเช่น นางสมเพียร หงเหลียม จะเชี่ยวชาญเรื่องหาบัว นายบุตตี อูสาย นายไพรัตน์ คุณวาปี จะเชี่ยวชาญการหาปลา ถ้าประมาณการเป็นรายเดือน ถ้าสามารถหาได้เป็นประจำจะสามารถสร้างรายได้เดือนละหมื่น

2. ปริมาณและมูลค่าทางเศรษฐกิจของผลผลิตอาหารจากการเกษตร

จากการเก็บข้อมูลเพื่อประเมินมูลค่าทางเศรษฐกิจจากกลุ่มผู้ผลิตที่นำผลผลิตไปขายที่ตลาดนัดสีเขียว
ขอนแก่น พบว่าทั้งหมด 11 ราย มี 5 รายที่นำผลผลิตไปขายเองที่ตลาด ส่วนอีก 6 รายที่ทำการผลิตจะฝาก
มาขายกับ 5 รายดังกล่าว ส่วนอาหารที่หาได้จากธรรมชาติทั้ง 5 รายนี้จะรับเอาผลผลิตมาจากชาวบ้านใน
หมู่บ้านประมาณ 20 รายเพื่อมาขายต่อที่ตลาดนัดสีเขียว
รายชื่อสมาชิกในกลุ่มที่ผลิตและส่งผลผลิตมาขายที่ตลาดสีเขียว

1. นายสวาท อุปฮาด

● ผักที่ปลูก

ผักข้าว ผักทอง ลิ้นฟ้า ผักแพว หอมแบ่ง หอมบั่ว ผักปัง ผักบั้ง ชะอม หน่อไม้ ผักเขียว ผัก
หอม น้ำเต้า หิง ข่า ตะไคร้ กลัวยหอม กลัวยน้ำหว่า กลัวยไข่ ชมจันทร์ แคนขาว แคนแดง ผักหวานบ้าน
โหระพา กะเพรา ผักสลัด หัวไชเท้า พริก มะเขือเปาะ มะเขือเหลือง ถั่วฝักยาว ถั่วพุ่ม มะเขือเทศ
มะเขือพวง มะอึก มะละกอ บวบเหลี่ยม บวบยาว บวบหอม ถั่วพู ถั่วแปบ ผักชี ผักชีฝรั่ง ผักชีลาว
ผักกาดขาว ผักกวางตุ้ง ผักกาดสร้อย กะเจี๊ยบแดง กะเจี๊ยบเขียว แมงลัก

● ผักธรรมชาติ

ผักกะโดน ขี้เหล็ก สะเดา ผักกุ่ม ผักก่าม ผักบั้ง ผักพาย ผักลิ้นปี่ สายบัว หนากบัว ผักหลอด
ตำลึง มะระขี้นก

● สัตว์

หมู เป็ด ไก่ ห่าน ปลาตุ๊ก ปลาหมอ ปลาตะเพียน ปลานวลจันทร์

● ปลาธรรมชาติ

ปลาตุ๊ก ปลาหมอ ปลาตะเพียน ปลาช่อน ปลาสลิด ปลายี่สก ปลาหมอเทศ ปลาหมอช้างเหยียบ
ปลาเขียม ปลาชีว กุ้ง หอย ปลาหลด ปลากระตัง ปลากระดี่ ปลาแขยง

● อาหารแปรรูป

ปิ้งปลา ปิ้งไก่ ปิ้งเป็ด ปิ้งหมู ต้มปลา ต้มเป็ด ต้มไก่ ลาบเป็ด ลาบปลา ลาบหมู แกงปลา
แกงไก่ แกงหมู ข้าวหมาก

● ข้าว

ข้าวเหนียวมี ข้าวกข. 6 ข้าวหอมสุรินทร์ ข้าวหอมสกล ข้าวเหนียวแดง ข้าวเจ้ามี ข้าวหอมมะลิ
ข้าวไรซ์เบอร์รี่

2. นายโอวาท รักษาเคน

● ผักที่ปลูก ไม่มี

● ผักธรรมชาติ ไม่มี

● สัตว์

ไก่บ้าน ไช้เป็ด ไช้ไก่

● ปลาธรรมชาติ ไม่มี

● อาหารแปรรูป ไม่มี

● ข้าว

ข้าวเหนียวมี ข้าวกข. 6 ข้าวเก่า ข้าวหอมสุรินทร์ ข้าวหอมสกล ข้าวเหนียวแดง ข้าวเจ้ามี ข้าว
หอมมะลิ ข้าวไรซ์เบอร์รี่ ข้าวสังหยด

3. นายทองแดง ศรีพลลา

- ผักที่ปลูก

พริก ตะไคร้ หอมแดง ข่า มะเขือเปาะ ถั่วฝักยาว กลัวย ฟักทอง

- ผักธรรมชาติ

ผักบุ้ง ตำลึง ชะอม ผักก้านทอง ผักบัวบก ผักแว่น ผักหอม ดอกแค แคป่า แคอ่าว ขี้เหล็ก กะโดน กะเดา

- สัตว์

ไก่บ้าน เป็ด ปลาตุก ปลานิล ปลาไน ปลาตะเพียน ปลายี่สก

- ปลาธรรมชาติ

ปู กุ้ง หอย

- อาหารแปรรูป

แกงอ่อม ข้าวจี๋ ปิ้งปลา ลาบปลา ลาบไก่ ลาบเป็ด นึ่งไก่ ต้มไก่ แกงไก่

- ข้าว

ข้าวเหนียวมี ข้าวข. 6 ข้าวเก่า ข้าวเจ้ามี ข้าวหอมมะลิ ข้าวหอมนิล

4. นายพรชัย โนนทิง

- ผักที่ปลูก

พริก มะเขือเปาะ บวบ มะเขือพวง ฟักทอง ถั่วพู มะละกอ ก้วย ขนุน ถั่วแปบ ลำไย มะม่วง แมงลัก หน่อไม้ ข่า ตะไคร้ ผักชีฝรั่ง ใบเตย

- ผักธรรมชาติ

ผักบุ้ง มะระ มะระขี้นก กะเดา กะโดน ตำลึง ผักปอด บัวบก ผักพาย ผักแก่นขม ผักแว่น ขี้เหล็ก

- สัตว์

จิ้งหรีด ไก่บ้าน เป็ด ปลาตุก ปลานิล ปลาตะเพียน ปลาอีสบ หมู

- สัตว์และปลาธรรมชาติ

นกเป็ดน้ำ นกคุ้ม นกเขา กุ้งฝอย ปู หอย

- อาหารแปรรูป

ปิ้งปลา คั่วแมลง ทอดแมลง ปลาร้า แกงอ่อม ซุปหน่อไม้ ซุปมะเขือแกงขี้เหล็ก หมกปลา ข้าวต้มมัด หมกปลาตุก หมกปลาชีว ลาบปลาตุก

- ข้าว

ข้าวเหนียวมี ข้าวข. 6 ข้าวเจ้ามี ข้าวหอมมะลิ ข้าวหอมนิล

5. นายสังวาล อันทะเกตุ

- ผักที่ปลูก

สลัด ต้นหอม ผักชี ใบเตย พริก มะเขือ ตะไคร้ ถั่วฝักยาว

- ผักธรรมชาติ ไม่มี

ไก่อ้วน

- สัตว์

- ปลารรรมชาติ ไม้มี
- อาหารแปรรูป ไม้มี
- ข้าว ไม้มี

6. นางค้ำหยาด ศิริสมบัติ

- ผักที่ปลูก ไม้มี
- ผักธรรมชาติ ไม้มี
- สัตว์ได้แก่ ไก่อ้วน ไข่เป็ด ไข่ไก่
- ปลารรรมชาติ ไม้มี
- อาหารแปรรูป ไม้มี
- ข้าว

ข้าวเหนียวมี ข้าวภค. 6 ข้าวกำ ข้าวหอมสุรินทร์ ข้าวหอมสกล ข้าวเหนียวแดง

ข้าวเจ้ามี ข้าวหอมมะลิ

7. นายเปย สุขสาม

- ผักที่ปลูก
ผักกาดขาว ผักชีจีน ถั่วฝักยาว กล้วย ผักกาดสร้อย หอม
- ผักธรรมชาติ ไม้มี
- สัตว์ได้แก่ ไก่อ้วน
- ปลารรรมชาติ ไม้มี
- อาหารแปรรูป ไม้มี
- ข้าว ไม้มี

8. นายเดชา ตันกันยา

- ผักที่ปลูก ไม้มี
- ผักธรรมชาติ ไม้มี
- สัตว์ ไก่อ้วน ไข่ไก่
- ปลารรรมชาติ ไม้มี
- อาหารแปรรูป ไม้มี
- ข้าว ไม้มี

9. นางสมเพชร อูสวาย

- ผักที่ปลูก
มะเขือ มะละกอ ะอม ะพูล
- ผักธรรมชาติ
ขี้เหล็ก หมากบัว สายบัว
- สัตว์

ไก่อ้วน ไช้เป็ด ไช้ไก่

- ปลาธรรมชาติ ไม่มี
- อาหารแปรรูป ไม่มี
- ข้าว

ข้าวเหนียวมี ข้าวกข. 6 ข้าวเก่า ข้าวหอมสุรินทร์ ข้าวหอมสกล ข้าวเหนียวแดง

ข้าวเจ้ามี ข้าวหอมมะลิ

10. นายประทีป พลสูงเนิน

11. นางสมบัติ นาไชย

- ผักที่ปลูก
กล้วย อีหล้า ข่า ตะไคร้
- ผักธรรมชาติ ไม่มี
- สัตว์/ไก่อ้วน
- ปลาธรรมชาติ ไม่มี
- อาหารแปรรูป ไม่มี
- ข้าว ไม่มี

ตารางที่ 4.7 แสดงรายได้ของสมาชิกกลุ่มที่นำผลผลิตมาขายตลาดนัดสีเขียวขอนแก่น/สัปดาห์

ชื่อ	รูปแบบ การ ขาย	ผักที่ปลูก	ผัก ธรรมชาติ	สัตว์	สัตว์/ปลา ธรรมชาติ	อาหาร แปรรูป	ข้าว	รวม
นายสวาท อุปฮาด	มาขาย เอง	1,000	800	1,000	1,000	4,000	300	8,100
นายโอวาท รักษาเคน	มาขาย เอง	-	-	700			300	1,000
นาย ทองแดง	มาขาย เอง		500	600	400	1,000	500	3,000
นายพรชัย โนนทิง	มาขาย เอง	500	300	1,500	700	1,000	-	4,000
นาย สังวาลย์ อันทะเกต	ฝาก ขาย	100	-	4,000	-	-	-	4,100
นางคำ หยาด สิริ สมบัติ	ฝาก ขาย	-	-	500	-	-	-	500
นายเปย สุขสาม	ฝาก ขาย	100	-	300	-	-	-	400
นายเดชา ต้นกันยา	ฝาก ขาย		-	825	-		-	825

นายสม เพชร อุ สาย	ฝาก ขาย	100	-	-	-	-	-	100
นาย ประทีป พลสูงเนิน	มาขาย เอง					2,500	-	2,500
นางสมบัติ นาไชย	ฝาก ขาย	-	-	500	-	-	-	500

จากการเก็บข้อมูลมีประเภทอาหารสด คือพืชผักปลูก เช่น ผักกินใบ ผักกินหัว และผักกินยอด ผักกินหน่อต่างๆ และพืชผักที่มาจากธรรมชาติ ทั้งที่มาจากป่าและแหล่งน้ำ มีผลผลิตที่เกี่ยวกับสัตว์ มีทั้งสัตว์เลี้ยงและสัตว์ตามธรรมชาติ มีผลไม้ที่เป็นผลไม้ที่มีผลผลิตตามฤดูกาลเป็นหลัก และอาหารปรุงสำเร็จ เช่น แกงปลา แกงซี่เหล็ก แกงสายบัว แกงหน่อไม้ อ่อมหอย แกงอ่อมปลา ต้มเป็ด ต้มไก่ ลาบหมู ลาบไก่ ลาบเป็ด ปลาบั้ง กบปั้ง ไก่ย่าง เป็ดย่าง หมูย่าง ตำส้มตำ ตำถั่ว ทอดปลา นึ่งปลา นึ่งไก่สมุนไพร จิ้งหรีด-แมงสะตัง คั่ว ซึ่งใช้วัตถุดิบในการประกอบอาหารในชุมชนเป็นหลัก โดยมียอดซื้อ-ขายเฉพาะของที่มาขายของในตลาดสี่แยกขอนแก่นกรีนมาร์เก็ตอยู่ที่ครั้งละ 2,500 -8,100 บาท ซึ่งตลาดสี่แยกเป็นตลาดนัดทางเลือกเปิดขายสัปดาห์ละ 1 วัน ส่วนสมาชิกกลุ่มที่ฝากขายมีรายได้เฉลี่ยสัปดาห์ละ 1,070 บาท (ยอดฝากขายต่ำสุดไปถึงยอดสูงสุดอยู่ที่ 100- 4,000 บาท) ตามตารางที่ 4.7 จากสินค้าที่กลุ่มนำมาขายพบว่ามีผลผลิตบางอย่างไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภค เช่น เนื้อหมูอินทรีย์ เนื่องจากเป็นหมู่บ้านที่เลี้ยงจำนวนไม่มาก อาหารทะเลไม่สามารถหาได้ ผลไม้อินทรีย์ และผักบางชนิด เช่น แตงโม แตงกวา แตงไทย ฝรั่ง พุทรา พักทอง สลัด เห็ด เห็ดฟาง เห็ดนางฟ้า และอื่นๆ เป็นผักผลไม้ที่ผู้บริโภคในตลาดสี่แยกต้องการมาก แต่ทางกลุ่มและสมาชิกผู้ค้าขายในตลาดนัดสี่แยกยังไม่สามารถผลิตได้ตามที่ต้องการ

จากตารางที่ 4.8 ด้านล่างเป็นข้อมูลที่ทีมวิจัยได้เก็บข้อมูลจากสมาชิกกลุ่ม 11 รายที่นำสินค้าไปขายที่ตลาดนัดสี่แยกเป็นระยะเวลา 3 เดือนในช่วงปฏิบัติการเพื่อให้เห็นมูลค่าทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการผลิตที่เชื่อมโยงตลาดนัดสี่แยกขอนแก่นกรีนมาร์เก็ต พบว่ามูลค่าทางเศรษฐกิจที่กลุ่มนำผลผลิตไปขายที่ตลาดสี่แยกสูงถึง 271,105 บาทในระยะเวลา 3 เดือน ซึ่งโดยเฉลี่ยแล้วทางสมาชิกกลุ่มมีรายได้จากการขายผลผลิตเดือนละ 90,368 บาท โดยเฉลี่ยต่อคนตกคนละ 8,215 /เดือน สินค้าหรือผลผลิตที่ทำให้เกิดรายได้ที่มีมูลค่าสูงที่สุดคืออาหารแปรรูปอยู่ที่ 123,050 บาท รองลงมาคืออาหารประเภทเนื้อสัตว์ได้แก่เนื้อไก่บ้าน เนื้อเป็ด เนื้อหมู ปลาชนิดต่าง มีมูลค่า 99,410 บาท และผัก/ผลไม้ที่ปลูกตามฤดูกาลมีมูลค่าทางเศรษฐกิจที่ 20,155 บาท

ตารางที่ 4.8 แสดงรายได้ที่สมาชิกกลุ่มได้จากการผลผลิตในตลาดนัดสี่แยกขอนแก่นในระยะเวลา 3 เดือน

4.5 ความสัมพันธ์ของตลาดนัดสีเขียวในการกระตุ้นระบบการผลิตและขยายกลุ่มผู้ผลิตให้เพิ่มขึ้น

ปัจจุบันจากการเก็บข้อมูลมีสมาชิกกลุ่มเกษตรกรบึงปากเขื่อนที่ทำการผลิตแบบอินทรีย์ 11 ราย ส่วนอีก 20 รายจะฝากขายผลผลิตบางส่วนที่หาได้จากธรรมชาติ มีเพียง 5 รายที่นำผลผลิตมาขายเองถึงตลาด ซึ่งหลังจากที่ได้นำเอาผลผลิตไปขายที่ตลาดนัดสีเขียวขอนแก่น พบว่าสามารถสร้างรายได้เสริมให้กับเกษตรกรอย่างมาก จากตารางที่ 4.8 ด้านบนพบว่ามูลค่าทางเศรษฐกิจที่กลุ่มนำผลผลิตไปขายที่ตลาดเขียวสูงถึง 271,105 บาทในระยะเวลา 3 เดือน ซึ่งโดยเฉลี่ยแล้วทางสมาชิกกลุ่มมีรายได้จากการขายผลผลิตเดือนละ 90,368 บาท โดยเฉลี่ยต่อคนตกคนละ 8,215 /เดือน เป็นสาเหตุหลักที่ทำให้มีผู้ที่สนใจอยากทำการผลิตแบบอินทรีย์เพื่อนำผลผลิตส่งตลาดเขียวมากขึ้น ทั้งนี้จากการสำรวจพบว่าผู้ที่ต้องการจะทำเกษตรอินทรีย์ทั้งหมด 47 คน จากเดิมมีแค่ 11 คน โดยแยกได้ดังนี้

1. กลุ่มผลิตข้าวอินทรีย์ เครือข่ายเกษตรกรบึงปากเขื่อน มีสมาชิกที่ผลิตข้าวอินทรีย์ 5 ราย เนื้อที่ประมาณ 35 ไร่ ซึ่งทางเครือข่ายได้ส่งผู้สนใจไปฝึกอบรม การผลิตข้าวอินทรีย์ที่มูลนิธิข้าวขวัญ จ.สุพรรณบุรี จำนวน 6 รายเพื่อเตรียมความพร้อมในการผลิตข้าวอินทรีย์ ปี 2559 จาก 5 รายที่มีการผลิตในฤดูกาลผลิตที่ผ่านมา (2558) ปีนี้มีผู้เข้าร่วมและรับการสนับสนุนเพิ่มขึ้นเป็น 12 ราย

2. กลุ่มผลิตพืชผักอินทรีย์ จากข้อมูลการวิจัยของกลุ่มที่สำรวจความต้องการของผู้บริโภคในเรื่องความต้องการพืชผักและผลไม้ในตลาดนัดสีเขียวขอนแก่น มีความต้องการทั้งในเรื่องความหลากหลายและปริมาณ จึงเกิดการวางแผนการผลิตของกลุ่มเกิดขึ้นเพื่อให้พอเพียงกับความต้องการและความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่การผลิตจึงเน้นพืชผักพื้นถิ่นทั้งหมด 80 ชนิด เช่น พริกแดง , พริกเขียว, พริกหยวก, พริกส้ม, ถั่วฝักยาว, ถั่วมวง, ถั่วพุ่ม, ถั่วปี, ถั่วพู , ถั่วแปบ , ถั่วขอ, ถั่วลันเตา , งาขาว, งาดำ, งานพื้นบ้าน ผักโขม , ผักโขมใหญ่ , ผักโหม่ม่วง , มะละกอกินสุก , มะละกอทำส้มตำ , บวบหอม , บวบเหลี่ยม บวบยาว , บวบพวง , ฟักทอง , กระเจี๊ยบเขียว , กระเจี๊ยบแดง , มะนาว , มะกรูด , มะเວີ (มะนาวโท), มะเขือเทศ , มะเขือเปาะ , มะเขือยาว , ดอกแคแดง, ผักหวานบ้าน, ชะอม, ฟักข้าว , กระถกรก, ขิง , ข่า , ตะไคร้ , กระเพรา , แมงลัก, ตำลึง , คื่นช่าย , คื่นช่ายฝรั่ง (Kale), ผักกาดสร้อย , ผักกาดขาว, ผักชีลาว , ผักหอมชี, ผักชีฝรั่ง , ผักกวางตุ้ง , ผักสลัด , ผักสลัดแก้ว , สลัดเรดคอส,สลัดเรดโอ๊ค , เรดคอส , ผักปิง, ผักบุ้งจีน, ผักบุ้งขาว, ถั่วงอก, วอเตอร์เครส, ผักแป้น, ผักหูเสือ, ผักกะหล่ำ, หน่อไม้ดอง, หน่อไม้ รวก, หน่อไม้เสียง, หน่อไม้ดำนขาว, ถั้วดาวอินคา, ใบย่านาง, ผักหมากแคน, พริกไทยผลมีน้อยหน้า 1,000 ต้น, ถั้วน้ำหว่า – ถั้วน้ำหอม 1,500 ต้น ,มะม่วง 100 ต้น ,มะปราง 50 ต้น

3. กลุ่มผลิตเนื้อสัตว์ ในตลาดเขียวขอนแก่นจำพวกเนื้อสัตว์ (หมู + ไก่) มีปริมาณน้อยมาก บางเดือนแทบไม่มีเลย จากการสอบถามผู้บริโภคมีความต้องการเนื้อหมูที่เลี้ยงแบบอินทรีย์ ทางกลุ่มจึงมีการวางแผนเลี้ยงหมูของกลุ่ม มีผู้สนใจและวางแผนเลี้ยง 6 ราย ปัจจุบันมีหมูอยู่ 3 คอก เป็นหมูขาว 1 ราย 16 ตัว หมูลูกผสม-หมูป่า 2 คอก 9 ตัว เลี้ยงแบบทำอาหารเองตามธรรมชาติ ในส่วนเนื้อเป็ด เนื้อไก่ และไข่ไก่ ในช่วงปีที่ผ่านมา 2558 จากการตรวจสอบข้อมูลการบริโภคเปิด ไก่ และไข่ไก่ พบว่าผู้บริโภคตลาดเขียวซื้อเนื้อ เป็ด อย่างน้อย 10 ตัว ไก่ 30 ตัว และไข่ไก่ 15-20 แผง หรือประมาณ 600 ฟอง แต่ฐานการผลิตเปิด/ไก่ของกลุ่มมีจำนวนค่อนข้างจำกัด ประมาณ 10 ราย ซึ่งข้อจำกัดนี้ทำให้เพิ่มจำนวนผู้เลี้ยง จาก 10 คน เป็น 14 คน ส่วนไข่ไก่ ที่แรกทั้งเครือข่าย มีเลี้ยงอยู่ 2 ราย รวมประมาณ 200 ตัว พอมีตลาดเขียวขอนแก่นได้เพิ่มผู้เลี้ยงเป็น 3 และมีการเลี้ยงไข่ไก่ เพิ่มขึ้นอีก100 ตัว และจะขยายการเลี้ยงเพิ่มขึ้นอีกเพื่อให้เพียงพอต่อความต้องการของตลาดภายใน 2 ปี

4. การผลิตสัตว์น้ำ เดิมมีการเลี้ยงปลาเพื่อนำไปขายตลาดเขียวขอนแก่น มีเพียง 3 ราย แต่ความ

ต้องการของตลาดเขียว ต้องการจำนวนมากและต่อเนื่อง ทำให้ผลผลิตที่มีอยู่ไม่เพียงพอ ทำให้มีผู้เข้ามาร่วมเลี้ยงปลาเป็น 8 ราย มีปลาที่เลี้ยงทั้งหมด 5 ชนิด จำนวนกว่า 22,000 ตัว ปัจจุบันเริ่มมีผลผลิตออกสู่ตลาดเขียวและจำหน่ายในชุมชน

จากข้อมูลข้างต้นทำให้เห็นความสัมพันธ์ของตลาดนัดสีเขียวในการกระตุ้นผู้ผลิตและมูลค่าทางเศรษฐกิจที่ได้จากการขายผลผลิตในตลาดนัดสีเขียวทำให้กลุ่มเกษตรกรกรบึงปากเขื่อนสามารถขยายฐานสมาชิกผู้ผลิตอาหารอินทรีย์ได้มากขึ้นจาก 11 รายเป็น 47 รายภายในระยะเวลา 1 ปีและมีแนวโน้มผู้สนใจหันมาทำเกษตรปลอดภัยมากขึ้นเรื่อยๆ

4.6 เพื่อศึกษารูปแบบและวิธีการพัฒนาและขยายผลฐานการผลิตเพื่อเชื่อมโยงกับตลาดนัดสีเขียว ขอนแก่น ของกลุ่มเกษตรกรกรบึงปากเขื่อน ตำบลบ้านขาม อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

โครงการวิจัยได้ปฏิบัติการวิธีการพัฒนาและขยายผลฐานการผลิตเพื่อเชื่อมโยงกับตลาดนัดสีเขียว
ขอนแก่น ของกลุ่มเกษตรกรกรบึงปากเขื่อน ตำบลบ้านขาม อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ดังต่อไปนี้คือ

1.การจัดทำแปลงเกษตรที่ดี เป็นการเตรียมความพร้อมของผู้เข้าร่วม เพื่อที่จะผลิตพืชผัก และผลไม้เพื่อเชื่อมกับตลาดเขียวขอนแก่น กระบวนการเริ่มจากการไปศึกษาดูงาน สหกรณ์การเกษตรผู้ปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ ที่หมู่บ้าน สว่าง ต.ห้วยเตยอ.คำสูง จ.ขอนแก่น ในการดูงานการจัดทำแปลงเกษตรที่ดี การผลิตผักปลอดสารพิษ การรวมกลุ่มของคนในชุมชนในการปลูกพืชผักมีผลผลิตและรวบรวมกันขาย

2.การผลิตข้าวอินทรีย์ เครือข่ายเกษตรกรกรบึงปากเขื่อน มีสมาชิกที่ผลิตข้าวอินทรีย์ 5 ราย เนื้อที่ประมาณ 35 ไร่ มีนายโอวาท รักษาเคน ผลิต 8 ไร่ นายเดชา ตันกันยา 2 ไร่ นาย สวาท อุปฮาด 20 ไร่ นาย ทองแดง นาไชย 2 ไร่ และ โรงเรียน โนนเชือก 3 ไร่ โดยมีการผลิตข้าวมะลิ, ข้าว กข.6, ข้าวไรซ์เบอร์รี่, ข้าวสังหยด, ข้าวหอมนิล, ข้าวเก่าเหนียว, ข้าวเจ้าแดง, และข้าวหอมสุรินทร์ รวม 8 สายพันธุ์ ซึ่งทางเครือข่ายได้ส่งผู้สนใจไปฝึกอบรม การผลิตข้าวอินทรีย์ที่มูลนิธิ ข้าวขวัญ จ.สุพรรณบุรี 6 ราย เพื่อเตรียมความพร้อมในการผลิตข้าวอินทรีย์ ปี 2559จาก 5 รายที่มีการผลิตในฤดูกาลผลิตที่ผ่านมา (2558) ปีนี้ มีผู้เข้าร่วมและรับการสนับสนุนเพิ่มขึ้น เป็น 12 ราย ดังนี้

- | | | |
|-----------------------------|--------------------------|---------------------|
| 1. นายมนตรี คงสมบัติ | 6. นาง อรรรรณ พงษ์โคกลี | 11. นายพรชัย โนนทิง |
| 2. นายศิริศักดิ์ เหล่าสะพาน | 7. นายสวาท อุปฮาด | 12. ร.ร.โนนเชือก |
| 3.นายเดชา ตันกันยา | 8. นายสังวาลย์ อินทะเกตุ | |
| 4 นายโอวาท รักษาเคน | 9. นางเปรย สุขสม | |
| 5. นางสาว สมเพชร อูสาย | 10. นางคำหยาด ศิริสมบัติ | |

โดยช่วงเดือนพฤษภาคม 2559 เริ่มทำการเพาะปลูก โดยวิธีนาหว่าน และนาหยอด มีการหว่าน 8 แปลง และนาหยอด 4 แปลง มีข้าวพันธุ์อยู่ 10 สายพันธุ์ เช่น ข้าว กข.6, ข้าวมะลิ, ข้าวไรซ์เบอร์รี่, ข้าวมะลิแดง, ข้าวเหนียวแดง, ข้าวหอมนิล, ข้าวหอมสกลฯ, ข้าวทับทิมชุมแพ, ข้าวเจ้าแดง, และ ข้าวเก่าปุ่น หลังหว่าน และหยอดข้าว จนถึงเดือนมิถุนายน 2559 ฝนแทบไม่มีทำให้ ข้าวที่หว่านและหยอดไว้ หลายแปลงไม่งอก

มีแต่หญ้า ขึ้นเต็มแปลง มีเพียงแปลงนี้ที่อยู่ติดกับลำห้วยที่พอจะสูบน้ำเข้าแปลงได้ที่รอด ซึ่งมีเพียง 4 แปลง มีแปลงของโรงเรียนโนนเชือก แปลง นางสาวสมเพชร อูสาย แปลง นายสวาท อุฮาค และ แปลงนายมนตรี ศิริสมบัติ ที่รอดจากภัยแล้ง มีข้าวที่ปลูกจำนวน 3 สายพันธุ์ มีข้าว กข.6 ข้าวมะลิ ข้าวทับทิมชุมแพ ในส่วนไม่ได้ผลผลิตทั้ง 8 แปลงต้องไถทิ้ง และหว่านใหม่ ซึ่งต้องใช้พันธุ์ข้าวตามท้องตลาด มาปลูกแทน ทำให้เป้าหมายการผลิตในปี 2559 ปริมาณผลผลิตข้าวอินทรีย์ คงลดลงทั้งพันธุ์ข้าวและผลผลิต

3. การผลิตพืชผัก และผลไม้

จากข้อมูลของการวิจัยของกลุ่ม พืชผัก และผลไม้ในตลาดเขียว ขอนแก่น มีความต้องการทั้งความหลากหลาย และปริมาณ จึงเกิดการวางแผนการผลิตของกลุ่มเกิดขึ้น เพื่อให้พอเพียงกับความต้องการและความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่การผลิต

4. การผลิตเนื้อสัตว์

มีการวางแผนเลี้ยงหมูอินทรีย์ของกลุ่ม มีผู้สนใจและวางแผนเลี้ยง 6 ราย ปัจจุบันมีหมูอยู่ 3 คอก เป็นหมูขาว มีผู้เลี้ยง 1 ราย เลี้ยงทั้งหมด 16 ตัว และหมูลูกผสม-หมูป่า 2 คอก เลี้ยงทั้งหมด 9 ตัว เลี้ยงแบบทำอาหารเอง และใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น ซึ่งมีแผนที่จะให้มีเนื้อหมูขายในทุกวันศุกร์ ของตลาดเขียว 3 ราย ที่เลี้ยงหมู คือนายสวาท 6 ตัว , นายศิริศักดิ์ 3 ตัว , และนายพรชัย 16 ตัว อีก 3 รายอยู่ระหว่างการเตรียมความพร้อม จะดำเนินการช่วงหลังฤดูเก็บเกี่ยวปีนี้ (ปี พ.ศ.2559)

5. การผลิตสัตว์ปีก มีผู้ผลิตประมาณ 10 ราย มีนาย สังวาลย์ อินทะเกตุ นาย ทอง นาไชย, นายพวง หอมสมบัติ , นางผิง แสนภูมิ, นายชาญชัย ปังคะบุญ , นายทองแดง นาชัย, นายเดชา ตันกันยา, นายโอวาท รักษาเคน, นายบัวลอง โลเด, นายโถม นาชัย ซึ่งมีการวางแผนการเลี้ยงเพิ่ม โดยการสนับสนุนพันธุ์ไก่พื้นบ้าน สนับสนุนอาหาร เช่น รำข้าว ปลายข้าว จากโรงสีของกลุ่มมีการเพิ่มจำนวน เป็ด -ไก่ เพิ่มจำนวนผู้เลี้ยง จาก 10 ราย เป็น 14 ราย ซึ่งมีนาย บุตรดี อูสาย , นายแสงดาว ใจหยุด, นายสวาท อุฮาค และนายศิริศักดิ์ เหล่าสะพาน

6.การผลิตไก่ไข่ ทั้งกลุ่มเครือข่ายเกษตรกรบึงปากเขื่อนมีผู้เลี้ยงอยู่ 2 ราย รวมประมาณ 200 ตัว จากการร่วมกันวางแผน มีคนเข้าร่วมที่จะทำการเลี้ยงไก่ไข่เป็น 3 ราย มีนาย โอวาท รักษาเคน, นายเดชา ตันกันยา, นายสังวาลย์ อินทะเกตุ ปัจจุบัน นายเดชา ตันกันยาได้เลี้ยงไก่ไข่ เพิ่มขึ้นอีก 1 ชุดจำนวน 100 ตัวและจะขยายในช่วงเก็บเกี่ยวผลผลิตอีก 1 ครั้ง

7.การผลิตสัตว์น้ำ

เดิมที่การเลี้ยงปลาของเครือข่ายเกษตรกรบึงปากเขื่อนเพื่อนำไปขายตลาดเขียวขอนแก่น มีเพียง 3 ราย มีนาย สวาท นาย รักศักดิ์,นายพรชัย มีปลาดุก,ปลานิล, ปลาดุกเพียน, แต่ความต้องการของผู้บริโภคในตลาดสีเขียวขอนแก่นมีจำนวนมากและต่อเนื่อง ทำให้ผลผลิตที่มีอยู่ไม่เพียงพอ ทางกลุ่มจะมีขายเป็นช่วงๆ เท่านั้น การวางแผนในปี 2559 มีผู้เข้าร่วม 8 ราย คือนาย รักศักดิ์, นายทองแดง, นายโอวาท, และนายระพินทอง สุภักดิ์ , นายพวง หอมสมบัติ , นายสวาท อุฮาค, นางคำหยาด ศิริสมบัติ และ นายบุตรดี อูสาย มีการสนับสนุนพันธุ์ปลา เช่น ปลาดุก, ปลาดุกเพียน, ปลาหมอ, ปลานวลจันทร์, ปลานิล จำนวน 22,000 ตัว ปัจจุบันเริ่มมีผลผลิต ออกสู่ตลาดสีเขียวขอนแก่น และจำหน่ายในชุมชน

ทั้งนี้การส่งเสริมการผลิตได้ทำให้มีกลุ่มเกษตรกรที่นำส่งผลผลิตไปขายในตลาดเขียวขอนแก่น โดยพบว่าผลผลิตเช่นไก่บ้าน สามารถสร้างรายได้ 600 – 1,000 บาทต่ออาทิตย์ ส่วนพืชผักแม้จะได้รายได้เพียงเล็กน้อยแต่ก็เป็นการเพิ่มรายได้ ขณะที่ผลิตภัณฑ์คือเนื้อหมูสามารถสร้างรายได้อาทิตย์ละ 8,000 บาท หาก

อาทิตย์นั้นมีเนื้อหมู จากการเก็บข้อมูลกลุ่มเกษตรกรที่เข้าร่วมการขายผลผลิตสู่ตลาดเขียวทั้งหมด 7 คน ที่นำเอาผลผลิตเข้าสู่ตลาดเขียวขอนแก่น มีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 4.9 ข้อมูลกลุ่มขยายตลาดเขียวขอนแก่น

ชื่อ นามสกุล	ชนิดผลผลิต	ปริมาณผลผลิตที่นำส่ง ตลาดเขียวขอนแก่นต่อ อาทิตย์	รายได้ต่อครั้ง
นายวัชรชัย ชามุ	เปิด	10 กก.	800
	ไก่บ้าน	12 กก.	1,080
นายทองแดง นาไชย	เปิด	10 กก.	800
	ไก่บ้าน	8 กก.	720
	มะนาว	10 กก.	250
	กล้วย	2 เครือ	200
	ปลา	10 กก.	500
นางก้าน จันสีทา	ผักกวาดุ้ง	5 กก	200
	ผักชีลาว	4 กก.	160
	ผักชีจีน	4 กก.	160
นายลำลี ปีมอก	เปิด	10 กก.	800
	ไก่บ้าน	6 กก.	540
นายถาวร ต้นกันยา	หมู	140 กก.	8,000
	ไก่บ้าน	8 กก.	720
นายสุพล จันสีทา	ไก่บ้าน	15 กก.	1,350.
นายโฮม มาตฐุ	ไก่บ้าน	10 กก.	900

บทที่ 5 สรุปผลการศึกษาและบทเรียนในการวิจัย

5.1 ศักยภาพทางระบบนิเวศที่เป็นแหล่งผลิตอาหาร

ระบบนิเวศน์บ้านโนนเชือกและชุมชนโนนหนองลาด จะเป็นทุ่งราบลุ่มน้ำพอง มีแหล่งน้ำโดยเฉพาะ ลำห้วยและบึง อยู่หลายแห่ง มีระบบการไหลเวียนของน้ำ จากแม่น้ำพองและลำห้วย มาที่บึงปากเขื่อน ทำให้เป็นแหล่งทรัพยากรสัตว์น้ำและพืชน้ำ ที่เป็นแหล่งอาหารของชุมชน ที่แม้ว่าจะมีน้ำท่วม ทำให้ไม่ได้ผลผลิตข้าวแต่ชาวบ้านสามารถจับปลามาแปรรูปเช่น ปลาแห้ง ทำปลาร้าสำหรับบริโภคและนำไปแลกข้าวได้ ขณะที่ระบบการผลิตในชุมชนจะเน้นการทำนาปีและการทำนาปรัง และมีพืชไร่คืออ้อย และมีการเลี้ยงสัตว์ที่สำคัญคือ เป็ดทั้งเปิดไข่และเปิดเนื้อ ไก่บ้าน ไก่ไข่ ที่มีจำนวนมาก จากสภาพนิเวศน์ที่มีศักยภาพในการเกษตรและแหล่งอาหารทางธรรมชาติ ทำให้บ้านโนนเชือกและชุมชนโนนหนองลาดเป็นแหล่งผลิตอาหารที่อุดมสมบูรณ์ เพียงแต่มีข้อจำกัดเรื่องสภาพน้ำท่วมในบางปีเท่านั้น

นอกจากศักยภาพทางธรรมชาติ ที่มีแหล่งทรัพยากรทางน้ำมาก ยังมีระบบชลประทาน ทำให้สามารถที่จะทำการผลิตและหาอาหารจากทรัพยากรธรรมชาติได้ตลอดปี แต่ปัญหาที่พบคือมีสถานการณ์ น้ำท่วมในบางปีทำให้ผลผลิตเสียหายแต่ก็มีปลาที่ชาวบ้านจับได้มาทดแทน และสภาพพื้นที่ทั่วไปยังมีการใช้สารเคมีมาก ขณะที่กลุ่มเกษตรกรบึงปากเขื่อน เริ่มแรกมีคนที่มีผลิตแบบหลากหลาย 11 คน เป็นระดับอินทรีย์ 3 คน และระดับปลอดภัย 8 คน แต่หลังจากทำงานวิจัย มีจำนวนเพิ่มขึ้นเป็น 47 คน และทุกคนเน้นที่จะผลิตแบบอินทรีย์ โดยมีการขยายกำลังการผลิต โดยการปลูกพืชหลายชนิด การปลูกพืชหลังนา การเลี้ยงสัตว์ เช่น ไก่ เป็ดพื้นบ้าน ไก่ไข่และเปิดไข่ หมู และปลา เพื่อให้มีผลผลิตสู่ตลาด

นอกจากนี้พื้นที่ยังมีการผลิตข้าวหลายสายพันธุ์ อาทิ มีข้าวมะลิ ข้าวมะลิดอ ข้าว กข.6 ข้าวไรซ์เบอร์รี่ ข้าวเก่า ข้าวเหนียวแดง ข้าวพิษณุโลก ข้าวหอมนิล ข้าวลิ้มผิว ข้าวเจ้าแตก ข้าวธัญสิริ ข้าวอุไร และข้าวหอมสกล

5.2 มูลค่าทางเศรษฐกิจของผลผลิตอาหารท้องถิ่นและการเชื่อมโยงกับตลาดนัดสีเขียวขอนแก่น

จากการประเมินมูลค่าทางเศรษฐกิจของผลผลิตทั้งที่มาจากธรรมชาติและจากการผลิตในแปลง พบว่ามูลค่าทางเศรษฐกิจจากแหล่งอาหารธรรมชาติในพื้นที่บึงปากเขื่อนทั้ง 3 ฤดูกาลผลผลิตที่ได้จากธรรมชาติมีมูลค่าทางเศรษฐกิจอยู่ที่ 20,124,000 บาท ซึ่งถือว่าเป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจที่ค่อนข้างสูง เป็นพื้นที่มีศักยภาพในเรื่องอาหารธรรมชาติที่เหมาะสมและมีมากเพียงพอสำหรับชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชนนี้และพื้นที่ใกล้เคียงเป็นแหล่งอาหารธรรมชาติที่ชาวบ้านสามารถหาได้และเข้าถึงได้ตลอดเวลา

สำหรับมูลค่าทางเศรษฐกิจที่ได้จากการเก็บข้อมูลจากสมาชิกในช่วงปฏิบัติการระหว่างเดือนตุลาคม-ธันวาคม พ.ศ.2559 ในระยะเวลา 3 เดือนสมาชิกกลุ่มนำผลผลิตไปขายตลาดนัดสีเขียวขอนแก่นมีมูลค่าสูงถึง 271,105 บาท ซึ่งโดยเฉลี่ยแล้วทางสมาชิกกลุ่มมีรายได้จากการขายผลผลิตเดือนละ 90,368 บาท โดยเฉลี่ยต่อคนตกคนละ 8,215 บาท /เดือน สำหรับสมาชิกกลุ่มที่ไปขายประจำสามารถสร้างมูลค่าสูงสุดได้สัปดาห์ละ 2,500 -8,100บาทต่อครั้ง โดยเฉลี่ยอยู่ที่ 1,000-5,000 บาทต่อครั้ง ซึ่งมูลค่าตัวเลขนี้ทำให้เป็นแรงจูงใจในการสร้างการผลิตและการหาผลผลิตมาสู่ตลาดนัดสีเขียวขอนแก่น ทั้งนี้ทำให้มีการขยายฐานสมาชิกในการผลิตจาก 11 คน เป็น 47 คน โดยมีการเพิ่มกำลังการผลิตทั้งพืชผัก สัตว์น้ำ เช่นปลา สัตว์เลี้ยงมี หมู ไก่ ไก่ไข่ เป็ด โดยแบ่งเป็น กลุ่มผลิตข้าวอินทรีย์มี 12 ราย มีพันธุ์ข้าวที่ปลูกคือ ข้าวมะลิ, ข้าว กข.6 , ข้าวไรซ์เบอร์รี่ , ข้าวสังหยด ,

ข้าวหอมนิล , ข้าวเก่าเหนียว , ข้าวเจ้าแดง , และข้าวหอมสุรินทร์ รวม 8 สายพันธุ์ การผลิตพืชผัก และผลไม้มี 47 ราย การเลี้ยงหมูอินทรีย์ มีผู้เลี้ยง 6 รายจำนวนหมู 25 ตัว การผลิตสัตว์ปีกคือ เป็ด ไก่ มี 14 ราย การผลิตไข่ไก่ มี 5 คนจำนวน 300 ตัว การเลี้ยงปลา มี 8 ราย ซึ่งผลผลิตทั้งหมดนี้ได้นำไปขายสู่ตลาดนัดสีเขียวขอนแก่นและตลาดในชุมชน

5.3 บทเรียนจากการดำเนินการวิจัย

การดำเนินงานของโครงการวิจัยการพัฒนาและขยายผลฐานการผลิตเพื่อเชื่อมโยงกับตลาดนัดสีเขียวขอนแก่น ของกลุ่มเกษตรกรบึงปากเขื่อน ตำบลบ้านขาม อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่นที่มิจัยมีบทเรียนจากการดำเนินงาน ดังนี้

- 1) ชุมชนได้เรียนรู้ถึง ประวัติศาสตร์ชุมชน ฐานทรัพยากร และทุนทางสังคม ที่มีอยู่ในหมู่บ้าน อันนำไปสู่ความเข้าใจถึงรากเหง้าประวัติศาสตร์และ ฐานทรัพยากรที่สอดคล้องกับระบบนิเวศของชุมชน
- 2) ทีมวิจัยและชุมชนได้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เมื่อมีการจัดเวทีในการพูดคุย โดยทีมวิจัยและชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดเวที ทำกิจกรรม ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมตระหนักกับปัญหาที่เกิดขึ้น และเกิดการร่วมแลกเปลี่ยนข้อมูล
- 3) ทีมวิจัยเกิดการพัฒนาศักยภาพในการจัดกระบวนการวิจัยท้องถิ่น เพราะทีมวิจัยเป็นผู้ศึกษาวิจัย และลงมือปฏิบัติการด้วยตนเอง
- 4) เกิดการแสวงหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาของกลุ่มหรือของชุมชน

5.4 ปัญหา/อุปสรรคจากการดำเนินการวิจัย

- 1) ทีมวิจัยไม่ค่อยมีเวลาในการดำเนินงานวิจัย เนื่องจากติดภารกิจส่วนตัวทำให้การจัดกระบวนการในการวิจัยไม่มีความต่อเนื่อง
- 2) เกิดปัญหาที่ทีมวิจัยไม่มีตัวสำรองหรือคนสำรอง ในกรณีผู้รับผิดชอบหลักไม่มา
- 3) ทีมวิจัยยังมีข้อจำกัดในการเขียนรายงานวิจัยและการทำเอกสารการเงิน อย่างไรก็ตามทีมที่เลี้ยงได้เอื้ออำนวยและสนับสนุนให้ทีมวิจัยสามารถดำเนินงานได้ตามโครงการที่วางไว้
- 4) การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณตัวเลข ทีมวิจัยยังทำได้ไม่ถูกต้อง ทำให้ข้อมูลอาจไม่ตรงความเป็นจริงร้อยละเปอร์เซ็นต์

Comment [L1]: